

CICERON
ORATIO
PRO SEXTRO

BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ
RÉSERVE — XVIe SIÈCLE
864

PP 26.

4448

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sibil

SU

Cote

R XVI 864

1153377246

R XVI 864

PROPSYLLA

M.T.Ciceronis Oratio, Cum F.Syluii Am-
biani Commentariis.

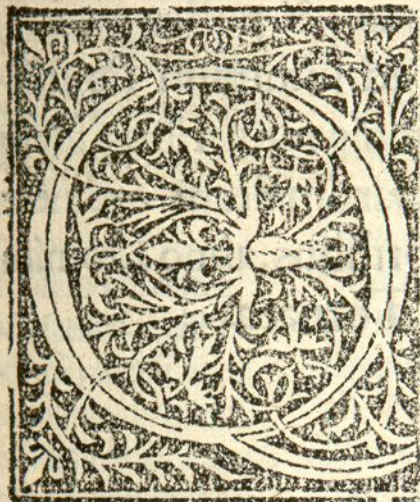
Venundatur Iodoco Badio cum Gratia &
Priuilegio subsequentibus.

CAutum est auctoritate subregia, ne quisq̃ **C**ommentarios Francisci Syluii Ambiani editos aut edendos triennio post impressionem aut recognitionem, rursus imprimere audeat, aut aliubi impressos diuendere, sub poena confiscationis librorum impressorum & arbitraria: praeter eum cui eos commiserit imprimendos. Commisit autem hos & plures alios Iodoco Badio Ascensio: tradito illi diplomate signato manu C. V. Parisien. Prepositi.

De la Barre.

Venerabili Iodoco Badio cum Gratia &
Privilegio Imperatoris.

Reuerendissimo Domino Cardinali Presbytero Sanctę Cęcilie, Gabrieli Grandimontano Franciscus Syluius S.

Vum edendi mihi essent in communem studiosorum utilitatem Commētarii ii, quos in Orationem M. Tullii Ciceronis pro P. Sylla proxime scripseram, nuncupari eos tibi mihi visum est aptissimum. Tu enim summa familiaritate coniunctus es cum Reuerendissimo D. Cardinali, Legato, & Cancellario Gallie, Antonio à Prato. Ei anno superiore dedicaui Commentarios in Inuectiuas Ciceronis, quos ei tu meo nomine obtulisti. Vt autem Cicerone illis Inuectiuis magna ex parte Catilinam aliosq; cōiuratos fortiter insectatur, ex vrbe tanq; eiectos profugere cogit: ita hac oratione P. Syllā accusatū, quod in ea coniuratione cum Catilina sensisset, defendit. Viri boni est vt improbos ciues persequi, ita innocentes defendere. Quantum enim patrię incommodum, si in ea ciues improbi relinquuntur, tantum subnascatur necesse est, si ex ea boni eiciantur. Vtrunq; executus Cicerone, improbis ciuib; urbem purgauit, in eaq; innocentem retinuit. Vt igitur Cōmentarios in eas orationes, quibus improbos ciues ex vrbe Cicerone eiecit, dedicaui ei, cum quo tu summa necessitudine coniunctus es: ita tibi dedico in orationem eam, qua bonum ciuem & innocentem in vrbe retinuit. **H**os autem Commētarios

eo tibi fore gratiores spero, quod sunt in Ciceronis
orationem, cuius Ciceronis ab ineunte ætate studiosus
fuisti: in eiusque lectione operam ita diligenter colloca-
sti, ut eius beneficio magnus orator factus, legationis
officio asperis bellorum temporibus, & postea pace re-
stituta sepe quum ad alios tum ad summum Pontifi-
cem functus sis. Quibus legationis muneribus idem
Pontifex adductus est, ut te in Cardinalium ordinem
cooptaret. Bene vale. Calend. Aprilibus, anno Domini
M.D.XXX. Parisiis, Ex Schola Tornaca.

INDEX.

- A** Bfuerim Anto-
nio. Folo. v.
Accipere calamita-
tem, iniuriam, vul-
nus, &c. i. xxvii.
Aculei orationis. xvi.
Adeffe & abeffe. iii.
Adestote animis. xii.
Adolescentes cum viris
clariffimis. xiii.
Adolescentia instituen-
da. xxviii.
Aduocatus reo. xxix.
Affinis sceleri. xxiii.
Agedū cū plurali. xxv.
Alleuamentum. xxiii.
Amici iudiciū. xxxii.
Annales & eos replicare
fo. x.
Aquila fignum. xiii.
Arguere hominem. xv.
Purgare hominē. xv.
Afculum. x.
Aspirare in curiam. xix.
Audacię. xxviii.
B Ella in qbus legiti-
ma erat vacatio.
x.
C Adere & nō cadere
in hos mores. 16.
Capere moleftiam,
dolorem, letitiā, &c. ii.
Carceris poena. xxv.
Casus tulit. i.
Casus & occafus. xii.
Catilinę coniuratio. xx.
Catilinę vitia. xxiii.
Crudelitas. xxvi.
Catilina bis fuit accusa-
tus. xxix.
Catilina reus repetunda-
rum. xxx.
Catonis inimici. ix.
Cęcilius. xxii.
Celare. xv.
Celfus & celfiffimus. iii.
Certum fcio. xiii.
Cicero lenis fuit & mife-
ricors. ii.
Cicero Prętor erat in
priori coniuratione. v.
Cicero parens patrię ap-
pellatus. ix.
Cicer. diligentia. xvi.
Cicero obligauit fe pro
Octauio. xxvi.
Ciuis apud tyrannū po-
teftas. xxvi.
Cliens. iii.
Cognatio cum prędiis
eft &c. xxi.
Condifcipulus. vi.
Conflari periculum. vi.
Confodere. xiii.
Coniuratio Catil. xx.
Cōiurationis tēp⁹. xxiii.
Conuictus in scelere. fo.
xxx i.
Criminofum. xiii.
Cupiditas bona. xv.
Cupiditas peccādi. xxiii.
Cupidus in re bona. 27.
D Eeffe & abeffe at-
q; adeffe. iii.
Defendere nocē-
tem. iii.
Deformata. xxvii.
Defugere. xi.
Deprecatus vitam a Syl-
la. xxvi.
De principio. xxiii. & fe.
Describere. xvi. xxxi.
Deserit Patronus. iii.
Desperatus morbus &
homo. xxviii.
Desperata resp. ibi.
Dicere testimoniū. iiii.
Dii magni. xxxii.
Discipline pro ſcholis di-
cē. xxxiii.
Draconarii. xiii.
E Republica. xxiii.
Euertere fortūis. j.
Excitare vētū. 25.
Exturbare. xxv.
Extra cōiurationē. xv.
F Acere cū aliquo. 14.
Falcarii. xix. Inter
Falcarios. xviii.
Falces. vii.
Ferramenta. xix.
Firmū pręfidiū. xviii.
Fore adeptum. xi.
Fortuito. v.
Fortuitu. ibidem.
Fortunis euertere. i.
Fortunis succūbere. xxv.
Fortunę mutatio. 33.
Frater germanus. xxii.
Frater pro ſororis mari-
to. xxii.
Furiis vexari homines.
xxviii.
G Ens prędiorū. 21.
Germanus. i. fra-
ter. xii.
Geftarū a me rerū. xxxi.
Gladiatorū ferramenta
quę ſunt. xix.
Grauitas tacita loquitur
de vnoquoq; xxix.
Iſtrici aculei. 17.
H Homini nemini
ix.
Hominū poſt memoriā.
xxx i.

Improbū pœnē. 28.

Incensio. xiii.

Inquam. xxvii.

Insimulare. vi.

Internecio. xiii.

Inueterauit huic vrbi. 8.

Iudicium tollere & rescindere. vi.

Iudicium reiectio. folio. xxxiii. & xxxiiii.

Iudicium amici. xxxii.

Lapidatio. vi.

Lapidationem facere. vi.

Lapidare & lapidatum est. vi.

Legendi modus. xii.

Librarii. xv.

Literæ sunt posteritatis causa repertæ. xvi.

Marii inimici. ix.

Messalaniger. viii.

Mollitia animi & mollitudo. vii.

Mors turpis quæ fit suspendio. xxvii.

Mortiferum non mortale vulnus. xxvii.

Municeps. x.

Natura non facile cōuertitur. xxiii.

Naturalitū. xxx.

Naufragus patrimonio. folio. xv.

Necessitas pro necessitudine. ii.

Nemini homini. ix.

Niger Messala. viii.

Nocetem defendere. iiii.

Obligare se pro alio folio. xxvi.

Obrui suffragiis. 9.

Obstrictus patriæ. iii.

Obstringere scelere. iiii.

Occasus & casus. xii.

Operē. xxiii. xxiiii.

Orationis aculei. xvi.

Oratoris si ab aduersario vituperatur officium. ii.

Patria quæ fit. ix.

Patricii nō omnes esse possunt. viii.

Patricii qui sint. ix.

Patronus deserit. iiii.

Patroni multi. iiii.

Penates. xxxi. & seq.

Perditus crudelitate. iiii.

Peregrinus. ix.

Perpetuandus. xxii.

Perpetuare. xxiii.

Pœnē improborū. xxviii.

Pompei op. xxi.

Post hominum memoriam. xxxi.

Præcipitante rep. i.

Prædiorum gens. xxi.

Præposterum. xxxiiii.

Præsidium firmū. xviii.

Præuerrere. xvi. xvii.

Primum de duobus dictum. xxx.

Profugere & profugus. folio. viii.

Pugnis ac calcibus. xxv.

Questioni quæ tormentis fit quatenus sit fides

adhibenda. folio. xxix.

Recōciliari inimico est difficile. xxxi.

Referre in codicē. folio. xvi.

Reiectio. xxxiii.

Reiectio iudicium. folio.

xxxiii. & xxxiiii.

Rei damnati calamitas. folio. xxxii.

Reus de repetūdis & repetundarum. xxx.

Repetundarum & de repetundis reus. xxx.

Replicare annales. x.

Rescindere iudicium. vi.

Restare. xxvi.

Signiferi. xiii.

Subleuare hoīem. xv.

Succūbere fortūis. 25.

Suffragiis obrui. ix.

Sumere & assumere folio. xxxi.

Suppressa vox. xi.

Suspendii turpitudine & poena. xxvii.

Tacita grauitas. 29.

Tā immortalis. xi.

Temere. xvi.

Teneri pro eo quod est notum esse. xxv.

Testimoniū dicere. iiii.

Timotheus Cononis filius. xxxi.

Tollere iudicium. vi.

Transcribere. xvi.

Tumultus. xii.

Vacatio rerum gestarum & militiæ. x.

Vargunteius. iiii.

Viuos nominare. xxvi.

Vehemens. xxxii.

Veniebat in mētem virginum. vii.

Vicarius. x.

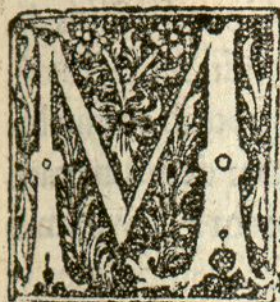
Vsura lucis. xxxii.

Vsura lucis. xxxiii.

FINIS.

SYLVII

Ambiani in M. T. Ciceronis pro P. Sylla Oratione
Argumentum.

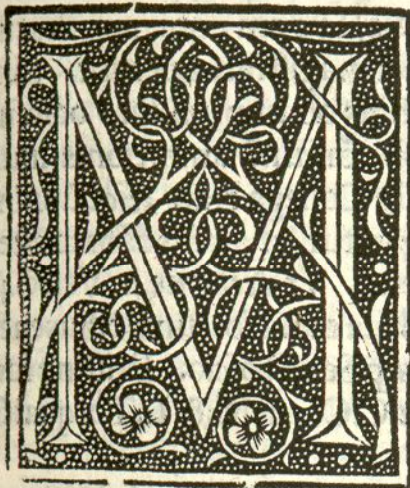
• Lepido & L. Tullio Volcatio Coss. P. Sylla & P. Antronius Cōsules designati a L. Torquato competitore de ambitu accusati, legibus poenas dederunt. Eorum in locum facti sunt Consules ipse Torquatus & L. Cotta. Hoc iudiciū mox cōsecuta prima Catilinæ coniuratio, qua

Consulibus & pierisq; Senatoribus coniurati perniciem machinabatur. Altera coniuratio in Ciceronis Consulatu emerfit. Hac oppressa factum est Senatusconsultū, vt de coniuratis querreretur. L. Torquati filius adolescens P. Syllam accusauit, quod in vtraq; Catilinæ coniuratione fuisset. Eum de priore coniuratione Q. Hortensius, qui tum præsens aderat, quum de ea querreretur: de posteriore Cicero, qui eam ipse patefecit oppressitq; hac oratione defendit. Prius tamen q̄ ad causam accedat, refellit quēdam in se ab aduersario in accusatione dicta. In eum accusator multū inuectus, eum primum leuem atque inconstantem esse dixit, q̄ quum patefecerit atque oppresserit coniurationem, quod quum P. Antronium defendere noluerit, sed in eum testimonium dixerit, P. Syllam coniurationis reum defendat. deinde eum regnare, quod in quos testimonia dixisset, damnati essent: Sylla autem, quem defendit, speret se absolutum iri. postremo peregrinū Regem eum appellauit. Negat Cicero Syllam in coniuratis fuisse, quem si Q. Hortensius defendit, si omnes viri boni defensum volunt, qui alium nullum ex coniuratis defenderūt, sibi licere dicit, vt defendat. Antronium autem, quia coniurauerat, deseruit. Se nec peregrinum nec Regem esse ostendit. Castigat Torquatum, quod coniuratorum poenam mortemq; lugeat, eumq; hortatur vt maledicere desinat, ne se cogat respondere. Nec irascendum esse iis, qui amicos defendant ostendit. L. Cassium Allobrogibus

(quos in coniurationis societatem sollicitabat) cum aliis coniuratis P. Syllam nominasse Torquatus dixit. Id negat Cicero, sed eum, quū Allobroges de Sylla quēssissent, respōdisse se nescire. Probat falsum Cicero quod dixerat Torquatus, eum in tabulas publicas aliter retulisse atque indicatum sit. C. Cornelii filius dixit Syllam emisisse gladiatores ad cādem & tumultum faciendū. Ostendit Cicero Syllam eos emisisse propterea quod ab eo Faustus Sylla ita petiuerit literis ad munus gladiatorium debitum patri prestandum. P. Cincium in Hispaniam vltiorem a P. Sylla missum, vt eam turbaret: ab eodem Sylla impulsos Pompeianos, vt ad hanc coniurationem accederent: L. Ceciliū Trib. pl. voluisse legem ferre, qua P. Syllæ fratris iudiciū de ambitu rescinderet, Torquatus dixit. Hæc omnia Cicero refutat. Negatque significasse se in epistola ad Cn. Pompeiū Syllam in priore coniuratione fuisse, quod aduersarius obiecerat. Concludens Cicero deos obtestatur Syllam ex coniuratione non fuisse. Affectus mirādum in modum mouet. Genus causæ iudiciale. Status coniecturalis. Hæc autem causa L. Murena & D. Iunio Syllano Coss. non multis mensibus post Consulatum Ciceronis acta est. P. Syllam in priore cōiuratione fuisse Suetonius scribit in Cæsare Dictatore. Idem significat T. Liuius libro centesimoprīmo. Eum Sallustius nominat cum iis, qui fuerunt in posteriore.

M. TVLLII

CICERONIS PRO P. SYLLA ORATIO.

Axime vellē Iudices, P. Sylla vt
antea dignitatis suæ splēdorem
obtinere, & post calamitatē ac-
ceptam modestiæ fructū aliquē
potuisset percipere. sed quoniā
ita tulit casus infestus, vt amplif-
simo in honore, tum communi
ambitionis inuidia, tum singu-

Casus
tulit.

lari Antronii odio euerteretur: & in his pristinae fortu-
nae reliquiis miseris & afflictis, tamen haberet quosdā,
quorū animos, ne supplicio quidem suo satiare posset:

F. Syluii Ambiani in Orationem pro P. Sylla Cōmentarii.

MAxime vellem) P. Sylla & P. Antroniū designati Consules
ambitus damnati sunt. P. Sylla, vt hanc calamitatē ferret mode-
stius, Neapolim se contulit, ibiq; aliquātulum commoratus est:
Antroniū vero cū Catilina & Pisone cōiurauit de L. Torquato & L.
Cotta designatis Consulibus necandis Cal. Ianuariis, quū inirent ma-
gistratum, vt rescissa re iudicata ipse cum Catilina Consul esset. Vt an-
tea) quum Consul designatus erat. Obtinere) in codice antiquo obti-
neret scriptum inuenio. Quæ lectio nihil minus mihi placet. Et post
calamitatem) Improbā lectio nō esset, si scriberetur, aut post calamitatē.

Post calamitatem acceptam) Id est post condemnationem de ambitu.
Accipere calamitatem dicit, vt accipere iniuriā, vulnus, plagam, do-
lorem. In Diuinatione, Si plurimas a tuo Pretore iniurias accepisses, ta-
men eas ferēdo maiore laudē, quā vlciscēdo mererere. Ser. Sulpitius ad
Ciceronē lib. Epistolarū familiariū. i. Mihi nūciauit M. Marcellū Collegā
nostrū post coenę tēpus a P. Magio Chilone familiari eius pugione per-
cussū esse, & duo vulnera accepisse, vnū in stomacho, alterū in capite
secūdū aurē, sperare tamē eū viuere posse. Cicero lib. Epistolarū ad At-
ticū. i. Ille locus inductus est a me diuinit⁹, ne vna plaga accepta Patres

Accipere
calamitatē
iniuriā
vuln⁹ &c.

Conscripti cōciderēt. Et lib. secūdo, Si Protogenes Hialysū illū suū coeno oblitū videret, magnū credo acciperet dolorem. Modestē fructū) quia modeste calamitatē tulit, vellē maxime, vt inimici eius cōtenti essent, nec eū in iudiciū vocassent. Ita tulit) id est ita voluit. Casus infestus) id est aduersa fortuna quę ei instabat vigebatq;. Amplissimo in honore) id est in Consulatu. Consul em̄ designatus erat Sylla, quū de ambitu damnatus est. Cōmuni ambitionis inuidia) His em̄, qui magistratus facti sunt inuidere solent ii p̄sertim, q̄ ipsi magistratus petunt. Singulari Antronii odio) Multis em̄ Antronius ob improbitatē odiosus erat. Dānatus est igitur Sylla de ambitu ob cōmunē ambitionis inuidiā, & ob Antronii odiū singulare, qui Syllę Collega erat. Æquū enim visum nō est, quū ambo eadē lege interrogarētur, vt altero dānato alter absolueretur. Euerteretur) id est spoliaretur. Vt Actione in Verrē. 4. An huiusmodi iudiciū det, quo iudicio indicta causa fortunis oībuseuer ti necesse sit. De hoc verbo plura scribimus p̄ Sex. Roscio. Pristinę fortune) quū esset Cōsul. Haberet quosdā) Vt C. Cornelium, & L. Torquatū.

*Euerti for
tunis.*

*Pręcipitā
te repub.*

q̄q̄ ex huius incōmodis magnam animo molestiā capio, tamē in ceteris malis facile patior oblatū mihi tēpus, in quo boni viri lenitatē meā, misericordiāq; notā omnibus quōdam, nūc quasi intermissam agnosceret: improbi ac perditī ciues edomiti atq; victi, pręcipitāte rep. vehementē me fuisse atq; fortē, cōseruata mitē ac misericordē faterentur. Et quoniā L. Torquatus meus familiaris ac necessarius Iudices existimauit, si nostrā in accusatione sua necessitatē familiaritatēq; violasset, aliqd se de auctoritate meę defensionis posse detrāhere, cū huius periculī propulsatione cōiūgā defensionē officii mei. quo qdē genere nō vterer orationis Iudices hoc tēpore, si mea solū interesset. multis em̄ mihi locis & data facultas est, & sepe dabit de mea laude dicēdi. sed vt ille Iudices quātū de mea auctoritate diripuisset, rātū se de huius p̄sidiis diminuturū sperauit: sic hoc ego sentio: si mei facti rationē vobis, cōstatiāq; huius officii ac defensionis pbauero, cām quoq; me P. Syllę pbaturū.

Propulsione periculum

Molestiam capio) id est doleo. Capere detrimentum, dolorem, letitiā, Cape mo- voluptatem idē dicit. Inuectiua in Catilinam prima, Decreuit quōdā le- lētiā, dolo- Senatus, vt L. Opimius Cos. videret, ne quid resp. detrimenti caperet. rē, lētiā, In libro de Claris Oratoribus, Quū e Cilicia decedēs Rhodū venissem, &c.

& eo mihi de Q. Hortensii morte esset allatū, opinione omniū maiore animo cepi dolorem. Pro M. Celio, Minimū dolorem capiet, qui istā non videbit. Libro Epistolarū familiariū. iii. Ego & si ipse ita iudicabā, & fiebā crebro a meis p literas certior, tamen maximā letitiā cepi ex tuis literis de spe minime dubia & plane explorata triumphī tui. Item, Hoc velim tibi persuadeas, si rationib⁹ meis a te prouisum esse intellexero, magnā te ex eo & perpetuā voluptatē esse capturū. In ceteris malis) id est in-

ter cetera mala. Lenitatē meā) Cicero enī lenis & misericors natura Cicero le- fuit, vt etiā postea dicit. Quōdā) id est ante Cōsulatū meū, in quo fui nis & mise- seuerior in opprimēda cōiuratiōe Catilinē. Agnoscerēt) id est recogno- ricors. scerēt. Noua enī cognoscimus, agnoscimus vetera. Improbi) ii psertim qui in cōiuratis fuerūt, aut cū iis senserūt, aut eorū familiares fuerūt. Re domiti) Scribatur melius edomiti vna voce, quam duabus re domiti.

Præcipitātē) .i. ruētē. Vt, Nox humida cēlo Præcipitat. Et quoniā L. Torquatus) Propositio est, quam proœmio subiūgit Aristoteles, vt ait Quintilian⁹ lib. iii. Necessitatē) Necessitudinē hac in re Cicero dicit Neccssitas, inqt, pro iure officioq; obseruatīe affinitatis ve infrequēs est. situdine.

Qū qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatisve cōiūcti sunt, ne- cessarii dicūtur: reperi tñ in Oratione C. Cæsaris, qua Plautiā rogationē suasit necessitatē dictam pro necessitudine. .i. iure affinitatis. Verba sunt hæc, Egdē mihi videor pro nostra necssitate nō labore, nō opera, nō in- dustria defuisse. Hæc ille. Cato maior, eiusq; æmulus Sallustius necessitu- dinē sepe dicūt pro vi premente & cogēte. Necessitudinis nomine cōti- netur etiā ius & vinctū vicinitatis. Vt in Oratione pro Cn. Planco, Mihi ad defendēdū Plancū parū multæ, parū iustę necessitudines erāt familiaritatis, vicinitatis, patris amicitie. Familiaritatēq; violasset).i. si in Sylla accusando me vituperasset. De authoritate meę defensiōis)

Illud in agendis causis præcipuū est, vt orator sit & habeatur vir bonus, proximū, vt saltem habeatur. Quum igitur orator ab aduocato aduersæ Oratoris partis vituperatur, eius authoritas diminuitur, nec iā habetur a iudici- ab aduer- bus vir bonus. Itaq; solet Cicero in defensionibus, si quid ab accusatore sario si vi- contra authoritatem suam dictum sit, id post proœmium, & ante causę tuperatur defensionem refutare. Id vt hoc loco, ita pro L. Murena facit. Cū hui⁹ officium. periculi propulsatione) id est cum Syllæ defensione. Coniungam de- fensionē officii mei) id est officii meum defendam, quod L. Torquatus reprehēdit. Ille) Torquatus. De huius præidiis) id est de Syllæ de- fensione. Probauero) id est fecero vt approbetis.

Ac primum abs te illud L. Torquate quæro, cur
 me a cæteris clarissimis viris ac principibus ciuitatis
 in hoc officio atque in defensionis iure secernas? quid
 enim est, quamobrem abs te Q. Hortensii factum cla-
 rissimi viri atque ornatissimi ciuis non reprehendatur,
 reprehendatur meum? nam si in initum est consilium a P.
 Sylla inflammandæ ciuitatis, huius extinguendî imperiî,
 delendæ vrbis, mihi maiorem hæc res dolorem quam Q.
 Hortensio, mihi maius odiû afferre debet? meû denique
 grauius esse iudiciû, qui adiuuandus in his causis, qui
 oppugnandus, qui defendendus, qui deserendus esse
 videatur? Ita inquit, Tu enim inuestigasti, tu patefecisti
 coniurationem: quod cum dicit, non attendit, eum qui
 patefecerit, hoc curasse, vt id omnes videret, quod an-
 tea fuisset occultum. Quare ista coniuratio si patefacta
 per me est, tã patet Hortensio quam mihi. quem cû videas
 honore hoc, auctoritate, virtute, consilio præditum nõ du-
 bitasse, quin innocentem P. Syllam defenderet, quæro cur
 qui aditus ad causam Hortensio patuerit, mihi inter-
 clusus esse debuerit? quæro illud etiã, si me qui defendo
 reprehendendum putas esse, quid tandem existimes de his
 summis viris & clarissimis ciuibus, quorum studio &
 dignitate celebrari hoc iudiciû & ornari, causam defen-
 di huius innocentis vides? nõ enim vna est ratio defen-
 sionis ea, quæ posita est in oratione. oēs qui adsunt, qui labo-
 rant, qui saluû volût, pro sua parte atque auctoritate defen-
 dunt. An vero in quibus subselliis hæc ornamenta ac lu-
 mina reipublicæ viderent, in his me apparere nollent? quor-
 ego opera illû in locû, atque in hæc celsissimam sedem di-
 gnitatis atque honoris, multis meis ac magnis laboribus

Inflammar
 Et mouere Imperium
 Delere urbem

Ornamenta et lumina
 Reipublicæ

Ascendere In celsissimam
 Dignitatis atque honoris
 Sedem

bus & periculis ascēdiſſem. Atq; vt intelligas Torqua-
te quē accuses : ſi te id offendit, q; ego qui hoc genere
queſtionis defenderim neminē, non deſim P. Syllæ: re-
cordare de ceteris, quos adeſſe huic vides: intelliges &
de hoc, & de cæteris iudiciū meū & horum par atq;
vnum fuiſſe. Quis noſtrum adfuit Vargunteio? nemo.
ne hic quidē Q. Hortenſius, præſertim qui illum ſolus
antea de ambitu defendiſſet, nō enim iā ſe vllō officio
cū illo coniunctū arbitrabatur, cū ille tanto ſcelere cō-
miſſo omniū officiōrū ſocietatem diremiſſet. Quis no-
ſtrū Seruiū Syllam? quis P. Lentulū? quis M. Leccam?

*Dormire ſecutū
omnium officiū*

A ceteris clariffimis viris) Q. Hortēſio, aliisq; qui P. Syllā defendūt.
Cū multis Cicero cauſam ſuā cōiūgit, vt oſtēdat q; illi multi nō rep̄hē-
dūtur, factū ſuū rep̄hēſione indignū eſſe. Ciceronē aut̄ rep̄hēdebat Tor-
quatus, q; P. Syllā de cōiuratione defenderet, quū eius cōiurationis vin-
dex fuiſſet. Q. Hortēſii factū).i. deſenſio. Grauius).i. veri⁹ & maioris
momēti, & cui potius credēdū ſit. In his cauſis) cōiurationis. Deſerē-
dus).i. nō defendēdus. Patronus enim deſerit. Celebrari).i. frequentari.

Deſerit pa-
tronus.

Vna).i. ſola. Hęc ornamēta ac lumina).i. hos viros clariffimos. Ap-
parere).i. eſſe & videri. Illū in locū).i. ad Conſulatū. Celiſſimā ſedē)
Cello antiquū verbū fuit, vñ excello. Celfus inde diciſ, a quo celiſſimus
ſit. In hāc celiſſimā ſedē dignitatis).i. in hāc ſūmā dignitatē, qua ego
nūc excello. Hoc genere q̄ſtionis).i. in ſimili cauſa, cōiurationis. ſ. Nō
deſim P. Syllē).i. P. Syllā defendā. Adeſſe p̄ defendere, abeſſe & deeſſe p̄
deſerere. i. nō defendere in hoc loco ſepe dici inuenias. L. Vargunteio)
L. Vargūteius Senator ex cōiuratione fuit. Is eſt qui cū C. Cornelio Ci-
cerone domi occidere ſuſceperat. Præſertim qui illū) Magnā apud ve-
teres fuiſſe clientis & patroni neceſſitudinem, neq; clientes ſine ſumma
infamia a patronis deſeri poſſe eſt apud A. Gelliū lib. v. Cliens aut̄ diciſ
is cuius cauſam patronus defendit. Solus) Maior neceſſitudo ſignifi-
catur. Nōnullarū cauſarū multi aliquādo patroni erāt. vt L. Murenę tres,
L. Cor. Balbi totidē, Scauri ſex, vt ait Alconius. Seruiū Syllā) Serui⁹
Sylla Publii frater Senator ex coniuſuratis fuit, vt eſt apud Salluſtium.

Celfus &
Celiſſim⁹.

*Cello verbum
figum sunt &
no*

Adeſſe.
Abeſſe.
Deeſſe.
L. Vargū-
teius.
Cliens.

Patroni
multi.

Quis Publiū) Legēdū arbitror. quis P. Lentulū? P. enim Lentulus
Sura cū aliis cōiurauit. M. Leccam) Per M. Porciū Leccā Senatorem
cōiurationis principes intēpeſta nocte rursus cōuocatos Salluſti⁹ ſcribit.
De conſilio coniuſurationis in domo eius habito poſtea Cicero dicet.

Quis Cornelium defendendum putavit? Quis his horum adfuit? nemo. quid ita? quia cæteris in causis etiam nocentes, viri boni, si necessarij sunt, non defendendos esse non putant: in hoc crimine non solum leuitatis est culpa, verum etiam quædam contagio sceleris, si defendas eum quem obstrictum esse patriæ suspicere. Quid Antronio? nonne sodales, non Collegæ sui, non veteres amici, quorum ille copia quondam abundarat, non hi omnes qui sunt in republica principes defuerunt? immo etiam testimonio plerique læserunt? statuerant tantum illud esse maleficiū, quod non modo non occultari per se, sed etiam aperiri illustrarique deberet. Quamobrem quid est quod mirere, si cum iisdem me in hac causa vides adesse, cum quibus in cæteris intelligis abfuisse? nisi vero me vnum vis ferum præter cæteros, me asperum, me inhumanum existimari, me singulari immanitate & crudelitate præditum. Hanc mihi tu si propter res meas gestas imponis in omni vita mea personam Torquate, vehementer erras. me natura misericordem, patria seuerum: crudelem nec patria nec natura esse voluit. denique istam ipsam personam vehementem & acrem, quam mihi tum tempus & respublica imposuit, iam voluntas & natura ipsa detraxit. illa enim ad breue tempus seueritatem postulauit: hæc in omni vita misericordiam lenitatemque desiderat. Quare nihil est quod ex tanto comitatu virorum amplissimorum me vnum abstrahas, simplex officium atque vna est omnium bonorum causa, nihil erit quod admirare posthac, si in ea

Secularis Contagium
Obstrictus
patriæ.

Preditus
crudelitate

Natura
seuerum
imponere personam

Comitatus Virorum
Amplissimorum

parte, in qua hos animaduverteris, me videbis. Nulla est enim in republica causa mea propria. tempus agendi fuit magis mihi proprium quam cæteris: doloris vero & timoris & periculi fuit illa causa communis. neque enim princeps tunc ad salutem esse potuissem, si esse alii comites noluissem. quare necesse est quod mihi Consuli præcipuum fuit præter alios, id iam priuato cū cæteris esse cōmune. Neq; ego hoc partiendæ inuidiæ, sed cōmunicandæ laudis causa loquor: oneris mei partē nemini impertio, glorię bonis omnibus. In Antroniū testimoniū dixisti, inquit, Syllam defendis?

Imperbre et Imperbre
Deponens utrumq; di

Quis Corneliū) C. Cornelius ex equestri ordine. Cæteris in causis) Negat Cicero in libro de Officiis. ii. habendum esse religioni contrariū nocentem aliquādo & nefarium impiūmq; defendere. Vult, inquit, hoc multitudo, patitur consuetudo, fert etiā humanitas. Non defendēdos esse non putant) id est defendendos putant. Contagio quēdā sceleris) Affinis enim suspicioni est, qui aliū coniurationis defendit. Obstrictū esse patrię) Quid si legas, obstrictū esse patrię scelere, vt sit patrię scelus, quod in patriā excogitatū vel admissum sit. Nā obstringere scelere sepe dicit Cicero. Vt in libro de Officiis tertio, Num igitur se obstrinxit scelere, si quis tyrannū occidit, quāuis familiarē? Actione in Verrem tertia, Neq; iste mihi videtur se ad damnationem offerre solum, neq; hoc avaritię supplicio cōmuni, qui tot sceleribus se obstrinxerit, contentus esse. Et Actione. vii. Num omnes, qui tāto se scelere obstrinxerint, vt aut fidem suā corrūpi paterētur, aut iudiciū corrūperēt, in discriminē ac iudiciū vocandi? Testimonio leserūt) i. contra eū testimoniū dixerūt. Simplex officiū) i. vnū ab omnibus obseruatū, vt videlicet, nemo ciuis bon⁹ quenq; ex coniuratis defenderit, P. Syllam & Hortensius, & multi viri clarissimi defendant, quod eū in cōiuratione sciāt nō fuisse. Causa mea propria) i. quā ego solus suscipiā. Tēpus agendi) in inuestigāda cōiuratione. Partiēde inuidię) Sētētia est, Qd dicā in opprimēda cōiuratione me fuisse principē & oēs bonos ciues fuisse comites, id nō dico, vt mecū inuidiā subeant, sed vt cū his gloriā cōmunicē. Testimoniū dixisti) Id dicēdi genus vt frequēs est, ita ferre testimoniū nisi vulgo non dicitur. Quāuis id dixerit Callistratus Iurisc. libro Digestorum. xxii. de testibus. An ei, inquit, inimicus sit aduersus quem testimoniū fert?

Defendere
nocentem.

Obstrin-
gere sce-
re.

Dicere te-
stimoniū.

Hoc totum eiusmodi est iudices, ut si ego sim incons-
 stans ac levis, nec testimonio fidem tribui conuenerit,
 nec defensionis auctoritatem: sin est in me ratio reipubli-
 cae, religio priuati officii, studium retinendae voluntatis
 bonorum, nihil minus accusator debet dicere, quam a me
 defendi Syllam, testimonio laesum esse Antronium.
 videor enim non solum studium ad defendendas causas,
 verum opinionis aliquid & auctoritatis afferre. qua &
 moderate ego utar iudices, & omnino non vterer, si
 ille me non coegisset. Duae coniurationes abs te
 Torquate constituuntur: una, quae Lepido & L. Tullio
 COSS. patre tuo COS. designato facta esse dicitur:
 altera, quae me Consule. harum in utraque Syllam dicis
 fuisse. patris tui fortissimi viri atque optimi Consulis
 scis me consiliis non interfuisse: scis me, cum mihi sum-
 mus tecum usus esset, tamen illorum expertem tempo-
 rum & sermonum fuisse. credo quod nondum penitus in re-
 publica versabar, quod nondum ad propositum mihi finem
 honoris perueneram, quod mea ambitio, & forensis labor
 ab omni illa cogitatione abstraheret. Quis ergo inter-
 erat vestris consiliis? omnes hi, quos vides huic adesse,
 & in primis Q. Hortensius: qui cum propter honorem ac
 dignitatem atque animum eximium in rempublicam,
 tum propter summam familiaritatem, summumque amo-
 rem in patrem tuum, tum communibus, tum prae-
 cipiis patris tui periculis commouebatur. Ergo istius
 coniurationis crimen defensum ab eo est, qui interfuit,
 qui cognouit, qui particeps & consilii vestri fuit &
 timoris. cuius in hoc crimine propulsando cum esset
 copiosissima atque ornatissima oratio, tum non mi-

Tullius pater
 Torquatus

L. Tullium
 non Vulca-
 tium Sallu-
 stius nomi-
 nat & A-
 sconius.

Copiosissima oratio

nus inerat auctoritatis in ea quae facultatis. Illius igitur
coniurationis quae facta contra vos, delata ad vos, a
vobis prolata esse dicitur, ego testis esse non potui.
non modo enim nihil comperi, sed vix ad aures meas
istius suspicionis fama peruenit, qui vobiscum in con-
silio fuerunt, qui vobiscum illa cognorunt, quibus ipsis
periculum tum conflare putabatur, qui Antronio non
adfuerunt, qui in illum testimonia grauiora dixerunt,
hunc defendunt, huic adsunt, in huius periculo de-
clarant, se non crimine coniurationis, ne adessent
caeteris, sed hominum maleficio deterritos esse. Mei
Consulatus autem tempus & crimen maxime con-
iurationis a me defendetur. Atque inter nos par-
titio non est fortuito Iudices, nec temere facta.

Conflari
periculū.

Conflant pericu-

Fidem tribui) a vobis scilicet. Vna quae Lepido) M. Lepido & L.
Tullio Volcatio COSS. circiter Nonas Decembres P. Antronius, L.
Catilina, & Cn. Piso, vt ante dixi, coniurauerunt interficere in Capitolio
Calendis Ianuariis L. Torquatum & L. Cottam quum inirent Consu-
latum, vt Antronius & Catilina per vim Consules essent. De ea coniu-
ratione Sallusti⁹ plura scribit. Anno eo quo Volcatius & Lepidus Coss.
erant, Cicero Praetor fuit, vt ait Asconius. Consiliis) quum de priorē cō-
iuratione quereret. Vfus) id est familiaritas. Ad propositum mihi fi-
nem honoris) id est ad Consulatum, quem biennio post Praeturam se
dicit adeptum in oratione in Rullum ad Quirites. Mea ambitio) id
est Consulatus petitio. Forensis labor) quam in amicis defendendis
suscepiebam. defendere enim quae accusare magis laboriosum est. Con-
flari) id est fieri. de hoc verbo plura scribimus in primam Inuectiuam
Ciceronis. Creare periculum in re eadem dici pro Cor. Balbo. scribim⁹.

Cicero
Praetor in
priorē cō-
iuratione.

Grauiora) id est vera & quibus creditum est. Fortuito) id est casu, & vt
vulgo dicunt, ex casu fortunae. Vt libro de Legibus primo, Itaque ad hoc
minimū commoditates & vsus tantam rerū vbertatē natura largita est, vt ea
quae gignuntur, donata consulo nobis, non fortuito nata videantur. Et
libro de Diuinatione secundo, Quarum omnium causas si a Chrysippo
quererem, ipse ille diuinationis author nūquā illa dicit facta fortuito, na-
turalemque rationem omnium reddet. Et libro Epistolarū familiarium m. v.

Fortuito.

Fortuitu.

Tibi persuadeas vehementer velim non me repentina aliqua voluntate aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse. Sed ut fortuito & fortitu dici alio loco scripsimus, ita fortuito quoque Cicero saepe dicit. Ut in libro de Officiis primo, Ne quid temere ac fortuito, inconsulte negligeretque agamus. Et libro de Divinatione secundo, Nihil est tam contrarium rationi & constantiae, quam fortuna: ut mihi ne in deum quidem cadere videatur, ut sciat quid casu & fortuito futurum sit. Nec temere id est nec sine causa.

Sed cum videremus eorum criminum nos patronos adhiberi, quorum testes esse possemus, uterque nostrum id sibi suscipiendum putavit, de quo aliquid scire ipse atque existimare potuisset. Et quoniam de criminibus superioris coniurationis Hortensium diligenter audistis, de hac coniuratione quae me Consule facta est, hoc primum attendite. Multa cum essem Consul, de summis reipublicae periculis audiui, multa quaesivi, multa cognovi: nullus unquam de Sylla nuncius ad me, nullum indicium, nullae literae pervenerunt, nulla suspicio. Multum haec vox fortasse deberet valere eius hominis, qui Consul insidias reipublicae consilio inuestigasset, veritate aperuisset, magnitudine animi vindicasset: cum ipse nihil audisse de P. Sylla, nihil suspicatum esse diceret. sed ego nondum utor hac voce ad hunc defendendum, ad purgandum me potius utor: ut mirari Torquatus desinat me, qui Antronio abfuerim, Syllam defendere. Quae enim Antronio fuit causa? quae Syllae est? ille ambitus iudicium tollere ac disturbare primum conlato voluit gladiatorum ac fugitivorum tumultu: deinde id quod vidimus omnes,

Abfuerim
Antronio.

Institutum
ut tolleretur

Conflans tumultum

lapidatione, atque concursu. Sylla si sibi suus pu-
dor ac dignitas non prodesset, nullum auxilium re-
quisiuit: Ille damnatus ita se gerebat non solum
consiliis & sermonibus, verum etiam aspectu atque
vultu, ut inimicus esse amplissimis ordinibus, infe-
stus bonis omnibus, hostis patriæ videretur.

Lapidatio.

Requiritur Auxilium

Quæ enim Antronii) Ostendit causam cur Syllæ adsit, quum An-
tronio defuerit. Ambitus iudicium tollere) Antronius de ambitu
damnatus Consulatu excidit. Iccirco cum Catilina coniuravit, ut desi-
gnatos Coss. Cottam & Torquatum Cal. Ianuariis interficerent, quum
inirent magistratū, ut ipsi fascibus correptis per vim Consules essent,
ut ante diximus. Itaque Antronius qui de ambitu damnatus erat, il-
lam iudicium sententiam tollere conatus est. Tollere, disturbare, rescin-
dere iudicium aut rem iudicatam in eadē re dicimus, pro eo quod vul-
go dicunt quassare & annihilare sententiam iudicis. Ut postea. Cæcilius,
qui id promulgarit, in quo res iudicatas videbatur noluisse rescindere.
Infirmare quoque iudicium in eadem re alibi dicit. Tumultu) id est
multitudine tanquam ad bellum domesticum gerendum. Lapidatio-
ne) id est lapidum iaculatione. Ut in libro de Oratore secundo, Habue-
ras enim tu omnia in causa superiora. Vim fugam lapidationem, cru-
delitatem Tribunitiam in Capionis graui miserabilique casu. In iudi-
cium vocabas. Est autem lapidare, lapidibus pugnare: quod etiam lapi-
dationem facere Cicero dicit pro P. Sestio. Iisdem Consulibus arma in
templo Castoris palam portabantur, gradus eiusdem templi tolleban-
tur, armati homines forum & conciones tenebant, cædes lapidationes-
que fiebant. Quo in loco lapidationem pro trucidatione lapidibus facta
dicere videtur, ut in libro Epistolarum ad Quintum Fratrem secundo,
Is quum grauius de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationi-
bus questus esset, sententiam dixit. facere lapidationem saxi idem di-
xit pro domo sua. Inde saxi facta lapidatio est. Lapidare hominem, ut
arbitror, non dicitur. T. Liuius, lapidare pro eo quod est lapidibus
pluere saepe dicit, ut libro .xxvii. Nouendiale sacrum fuit, quia Veis de
coelo lapidauerat. Idem quoque libro .xxix. Lapidatū esset impersonale
dixit. Nouendiale sacrum, quod de coelo lapidatum esset factum. Idem
quoque dicit lapidibus pluere. Sed de hoc alias. Amplissimis ordinibus,
id est Senatui & equestri ordini.

Tollere iu-
diciū & re-
scindere.

Lapidatio.

Facere la-
pidationē.

Lapidare.

Lapidatū
est.

fractus calamitate
atq; afflatus

Societas sceleris
Libidinis et Audaciarum

Insimulare,

Comprimi parat

Inflammaré Calamitosorum Animos

Condiscipulus.

Hic se ita fractum illa calamitate atque afflctum putauit, vt nihil sibi ex pristina dignitate superesse arbitraretur, nisi quod modestia retinuisset. Hac vero in coniuratione, quid tam coniunctum quam ille cum Catilina? cum Lentulo? quæ tanta societas vllis inter se rerum optimarum, quanta ei cum illis sceleris, libidinis, audaciæ? quod flagitium Lentulus non cum Antronio concepit? quod sine eodem illo Catilina facinus admisit? cum interim Sylla cum iisdem ipsis non modo noctem solitudinemq; non quaereret, sed ne mediocri quidem sermone & congressu coniungeretur. Illum Allobroges maximarum rerum verissimi indices, illum multorum literæ ac nuncii coarguerunt: Syllam interea nemo insimulauit, nemo nominauit: postremo eiecto, siue emissio iam ex vrbe Catilina, ille arma misit, cornua, tubas, falces, signa, legiones, ille relictus intus, expectatus foris, Lentuli poena compressus, conuertit se aliquando ad timorem, nunquam ad sanitatem: hic contra ita quieuit, vt eo tempore omni Neapoli fuerit, vbi neque homines fuisse putantur huius affines suspicionis, & locus est ipse non tam ad inflammandos calamitosorum animos, quam ad consolandos accommodatus. Propter hanc igitur tantam dissimilitudinem hominum atque causarum, dissimilem me in vtroque præbui. veniebat enim ad me, & sæpe veniebat Antronius multis cum lachrymis supplex, vt se defenderem: & se meum condiscipulum in pueritia, familiarem in adolescentia, Collegam in Quæstura commemorabat fuisse: multa mea in se, nonnulla etiam sua in me proferebat officia.

Quibus ego rebus ludices ita flectebar animo atque frangebar, ut etiam ex memoria, quas mihi ipse fecerat insidias deponerem: ut iam immissum esse ab eo C. Cornelium, qui me in sedibus meis, in conspectu uxoris meae ac liberorum meorum trucidaret, obliuiscerer. quae si de vno me cogitasset, qua mollitia sum animi ac lenitate, nunquam mehercule illius lachrymis ac precibus restitissem.

flecte Animo Atq; fru

Mollitia et Mollities

Calamitate) Id est condemnatione. Noctem & solitudinem) in quibus consilia de coniuratione agitent. | Erecto siue emisso) Correctio Falce.

est, ad euitandam inuidiam. Falces) Falces, ut ait No. Marcellus, armorum genera erant, murorum oppugnationi apta. Sisenna, Falces iniectas cominuunt, pluteos propius collocatis Harpagis deiiciunt, mittunt e turribus. Vegetius libro quarto, falcem esse dicit trabem, quae adunco ferro praefigitur: ut de muro extrahat lapides. Ea in testudine muris applicari solet. Lentuli poena) Id est quum de Lentulo sumptum supplicium est. Conuertit se aliquando ad timorem) id est ipse audax tandem coepit timere. Huius affines suspicionis) id est ad quos coniurationis suspicio pertineret. Affinis suspicionis & suspicioni quod dicatur, alio loco probauimus. Calamitosorum) id est damnatorum. Officia) id est beneficia. In sedibus meis) id est in domo mea. Qua mollitia sum animi) Molle quum ad animum refertur, putat in malam partem accipi. Hoc tamen in loco Cicero mollitiam animi pro misericordia & lenitate dicit. Sed tamen in Partitionibus Oratoriis mollitiam animi vitium esse, quod lenitatem imitetur dicit. Eius verba sunt, Atque haec quidem virtutum, vitiorum autem sunt genera contraria. Cernenda autem sunt diligenter, ne fallant ea nos vitia, quae virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi superbia in animis extollendis, & despicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & patientiam duritia immanis, & iustitiam acerbitas, & religionem superstitio, & lenitatem mollitia animi, & verediam timiditas, &c. Mollitudo quoque dicitur, ut apud Ciceronem libro Tusculanarum .v. Quidam poeta, Lenitudo orationis, mollitudo corporis. Idem Cicero libro de Oratore, 3. Ordo urbanitatis, & mollitudo humanitatis, & murmur maris, & dulcedo orationis sunt ducta a certis sensibus.

Mollitia animi.

Mollitudo

Veniebat
in mentē
virginū.

Sed cum mihi patriæ , cum vestrorum periculorum , cum huius vrbis , cum illorum delubrorum atque templorum , cum puerorum infantium , cum matronarum ac virginum veniebat in mentem : & cum illæ infestæ ac funestæ faces , vniuersumque totius vrbis incendiū , cum tela , cum cædes , cum ciuium cruor , cum cinis patriæ versari ante oculos atque animum memoria refricare cœperat : tum denique ei resistebam , neque solum illi hosti ac parricidæ , sed his etiam propinquis illius Marcellis patri & filio : quorum alter apud me parentis grauitatem , alter filii suauitatem obtinebat : neque me arbitrabar sine summo scelere posse quod maleficiū in aliis vindicassem , idem in illorum socio , cum scirem , defendere . Atque idem ego neque P. Syllam supplicem ferre , neque eosdem Marcellos , neque huius M. Messalæ hominis necessariū preces sustinere potui . neque enim est causa aduersata naturæ : nec homo , nec res misericordiæ meæ repugnauit . nusquam nomen , nusquam vestigium fuerat : nullum crimen , nullum iudicium . suscepī causam Torquate , suscepī & fecī libenter , ut me quem boni constantem semper , ut spero , existimassent , eundem ne improbi quidem crudelem dicerent . Hic ait se ille iudices regnum meum ferre non posse . quod tandem Torquate regnum ? Consulatus credo mei , in quo ego imperaui nihil , sed contra Patribus conscriptis & bonis omnibus paruī . quo in magistratu non institutum est a me lud . regnum , sed non permissum . An tum in tanto imperio , tanta potestate non dicis fuisse Regem ? nunc priuatum regnare dicis ?

quo tandem nomine? q̄ in quos testimonia dixisti, inquit, damnati sunt: quem defendis, sperat se absolutum iri. Hic tibi ego de testimoniis meis hoc respondeo, Si falsum dixerim, te in eos dixisse: sin verum, non esse hoc regnare, cum verum iuratos dicas probare. De huius spe tantum dico, nullas a me opes P. Syllam, nullam potentiam, nihil deniq̄ præter fidem defensionis expectare. Nisi tu, inqt, causam recepisses, nūq̄ mihi restitisset, sed indicta causa profugisset. si iā hoc tibi concedā, Q. Hortēsiū tāta grauitate hominē, si hos tales viros nō suo stare iudicio, sed meo: si hoc tibi dem, qđ credi non potest, nisi ego huic adessem hos adfuturos nō fuisse, vter tādē rex est? is ne, cui innocētes hoīes nō resistūt? an is, qui calamitosos nō deserit?

Puerorum infantium) Id dici alio loco docuimus. Pueritia enim durat vsque ad annum. xvii. completum, quo toto tempore pueri infantes non sunt. Marcellis patri & filio) Marcellum patrem arbitror esse eū quem post ciuilem victoriā Senatu rogante Cæsar restituit. M. Messalæ) M. Messala Niger orator fuit, quem cū M. Marcello Asconius numerat inter Scauri patronos. Vt spero) id est vt puto. Sed non permissum) Regnasset enim Catilina, nisi conatus eius repressi essent. In tanto imperio) id est in Consulatu. Est autem argumentum ex remotione. Nam si Rex Cicero fuit, fuit Consul aut priuatus. Non fuit quū erat Consul, nec tum etiam quum erat priuatus. Rex igitur non fuit.

In quos testimonia dixisti) De cōiuratis deprehēsis intelligit, in quos Ciceronem dixisse testimonia ex indicio coniurationis, licet conicere.

Si falsum dixerim) ex remotione argumentum est. Te in eos dixisse) Artificiosum est, vt ab aduersario factum respondeat, quod ei aduersarius obiecerat. Iuratos) id est iudices, qui verum testimonium probauerunt, quum eos, in quos dictū testimonium est, damnaverunt. Præter fidem defensionis) quam clienti patronus prestare debet. Profugisset) id est vt vulgo dicunt aufugisset, & patriam reliquisset. Inde profugus, qui vulgo dicitur fugitiuus. Cui innocētes homines) In aduersarium retorquet quod is in se coniecerat. Deserit) Nam deserit patronus.

M. Messala
Niger.

Profugere
& Profu-
gus.

*peregrinus rex
Cicero,*

At hic etiam, id quod tibi necesse minime fuit, facetus esse voluisti, cum Tarquinium, & Numam, & me tertium peregrinum Regem esse dixisti. Mitto iam de Rege quærere. illud quæro, Peregrinum cur me esse dixeris? nam si ita sum, non tam est admirandum Regem esse me, quia ut tu vis, etiam peregrini Reges Romæ fuerunt, quàm Consulem Romæ fuisse peregrinum. Hoc dico, inquit, te esse ex municipio. fateor, & addo etiam ex eo municipio, unde iterum iam salus huic urbi imperioque missa est. Sed scire ex te peruelim, quamobrem qui ex municipiis veniant, peregrini tibi esse videantur? nemo enim istuc Milliæ Catoni seni, cum plurimos haberet inimicos, nemo T. Coruncano, nemo † Curioni, nemo huic ipsi nostro C. Mario, cum ei multi inuiderent, obiecit unquam. Equidem vehementer lætor, eum esse me, in quem tu, cum cuperes, nullam contumeliã iacere potueris, quæ non ad maximam partem ciuium conueniret. sed tamen te a me pro magnis causis nostræ necessitudinis, monendum esse etiam atque etiam puto. Non possunt omnes esse patricii: si verum quæris, ne curant quidem. nec se æquales tui propter istam causam abs te anteiri putant. At si tibi nos peregrini videremur, quorum iam & nomen & honos inueterauit, & huic urbi & hominũ famæ ac sermonibus: quàm tibi illos competitores tuos peregrinos videri necesse erit, qui iam ex tota Italia delecti tecum de honore, & de omni dignitate contendunt: quorum caue tu quenq̃ peregrinum appelles, ne peregrinorum suffragiis obruare. qui si attulerint neruos & industriam, mihi cre-

†Curio

pro causis necessitudinis monendus

Non possunt oēs esse patricii.

Inueterauit huic urbi.

afferre neruos & industriam,

de, excutient tibi istam verborum iactationem, & te ex somno sæpe excitabunt: nec patientur se abs te, nisi virtute vincantur, honore superari.

Ex somno excita

Tarquiniū & Numā) Numā Pompiliū Sabinū, & Tarquiniū Priscum. Etruscū Corintio patre natū est apud T. Liuiū libro. i. Peregrinum) Peregrinus is est, qui in ciuitate est, cuius ipse ciuis nō est. Ciceronē autē peregrinū dixit, quod Arpinas esset. Qz Consulē Romæ fuisse peregrinū) Nullus em̄ adhuc Consul fuit, qui ciuis nō esset. nullus peregrinus ciuis est: ego igitur primus & solus fui Consul peregrinus. Vnde iterū iam salus &c.) Primū per C. Mariū qui Cimbros & Teutones vrbi Romę imminentes deleuit. Quocirca principes ciuitatis alioqui ei inuidētes q̄ nouus homo esset, conseruatā ab eo rēpublicā fatebant, vt ait T. Liuius libro. lxxviii. Deinde per Ciceronē, qui coniurationē inuestigauit patefecit & oppressit. Itaq; Q. Catulus princeps Senatus eū frequētissimo Senatu parentē patrię nominauit. vt ait idē Cicero in L. Pisonem. Qui ex municipiis veniāt) Cicero in libro de Legibus. ii. Ego me hercule, inquit, omnibus municipibus duas esse cēseo patrias, vnā naturę, alterā ciuitatis, Vt ille Cato quū esset Tusculi natus, in populi Ro. ciuitatē susceptus est. Itaq; quū ortu Tusculanus esset, ciuitate Romanus, habuit alterā loci patriā, alterā iuris. Quū plurimos haberet inimicos) Nā quater & quadragies causam dixit. nec sepius quisq; postulatus est. vt ait Plini⁹ libro. vii. T. Corūcano) qui Tusculanus fuit. de quo plura scripsimus in Catonē Maiorē Ciceronis. Nemo Curioni) In codicibus aliis scriptū est, nemo Curio. M. Curius vbi natus sit legere nō memini. Cicero pro L. Murena hūc nouū hominē esse dicit. Idē in libro de Legibus secūdo, parū cuiusdā villę Curianę in Sabinis meminit. Quū ei multi) præcipue nobiles, q̄a nou⁹ homo erat. Eius inimici fuerūt L. Crassus, M. Scaurus, oēs Metelli, vt ait Cicero in libro de provinciis Consularibus. Vbi illa eius verba sunt, Quis plentior inimicorū fuit C. Mario? Non possunt oēs esse patricii) Authore T. Liuiio libr. i. centū Senatores qui a Romulo cōstituti sunt, patres ab honore, eorūq; progenies patricii appellati sunt. Quib⁹ verbis significare videt eos patricos esse, q̄ ab illis primis Senatorib⁹ originē duxerūt. Per adoptiones tñ fiebāt, aut esse desinebāt patricii. Anteiri) gloria superari. Inueterauit huic vrbi) in hac vrbe tāq; plantatus est, & altas egit radices, vt nō facile euelli possit. Peregrinos) .i. municipiū, quos appellas peregrinos.

Peregrin⁹

Cicero parentis patrię a Q. C. Catulo nominatus

Cicero pater res patrię. Patria quę sit.

Catonis inimici.

C. Marii inimici.

Patricii qui sint.

Obrui suffragiis.

Ne suffragiis obruare).i. ne pauca habeas pro te suffragia, & ideo cōtra te plurima. Vt Actione in Verrē. iiii. Obruitur em̄ aratorum testimoniis. Te ex sopno sæpe excitabūt) Te diligentiorē in magistratus petitione facient, quia tibi metum inferent.

At si Iudices cæteris patriciis me & vos peregrinos
 videri oporteret, a Torquato tamen hoc vitium filere-
 tur. est enim ipse a materno genere municipalis, hone-
 stissimi ac nobilissimi generis, sed tamen Asculani.
 Aut igitur doceat Picentes solos non esse peregrinos,
 aut gaudeat suo generi me meum non antepondere.
 Quare neque me peregrinum post hac dixeris, ne gra-
 uius refutere: neque Regem, ne deridere: nisi forte re-
 gium tibi videtur, ita vivere, ut non modo homini ne-
 mini, sed ne cupiditati quidem ulli seruias, contemnere
 omnes libidines, non auri, non argenti, non cæterarum
 rerum indigere, in Senatu sentire libere, populi utilitati
 magis consulere quam voluntati, nemini cedere, multis ob-
 sistere: si hoc putas esse regium, me Regem confiteor
 esse: Sin te potentia mea, si dominatio, si denique aliquod
 dictum arrogans aut superbum mouet, quin tu id po-
 tius profers, quam verbi inuidiam contumeliarumque maledictis?
 Ego tantis a me beneficiis in republica positus, si nullum
 aliud mihi premium a Senatu populoque Romano nisi
 honestum otium postulare, quis non concederet? sibi ha-
 beret honores, sibi imperia, sibi prouincias, sibi trium-
 phos, sibi alia preclara laudis insignia, mihi liceret eius
 urbis, quam conseruassem, conspectu, tranquillo animo
 & quieto frui? Quid si hoc non postulo? si ille labor
 meus pristinus, si sollicitudo, si officia, si opere, si vigiliae
 deseruiunt amicis, preesto sunt omnibus: si neque amici in
 foro requirunt studium meum, neque resp. in curia: si me non
 modo non rerum gestarum vacatio, sed neque honoris, neque
 ætatis excusatio vendicat a labore: si voluntas mea, si
 industria, si domus, si animus, si aures patet omnibus,

Homini
 nemini.

Vacatio.

Si mihi ne ad ea quidē quæ pro salute omnium gessi, recordāda & cogitāda quicq̃ relinquitur tēporis, tamē hoc regnū appellabitur: cuius vicarius qui velit esse, inueniri nemo potest: lōge abest regni suspitio. Si queris, q̃ sint Romæ regnū occupare conati, vt ne replices annaliū memoriā, ex domesticis imaginibus inuenies.

Ne & vos) Cum iudicium causa suam coniungit, vt Torquatum in odium adducat. Sileretur) id est sileri deberet. Est em̃ ipse a materno genere) Propterea tamen municeps Torquatus nō est. Municipē em̃, vt ait Vlpianus libro. 50. Digestorum, ad Municipalem & de incolis), aut natiuitas facit, aut manumissio, aut adoptio. Patris autem non matris municipium liberi sequuntur, nisi forte priuilegio aliquo materna origo censeatur. Tūc em̃ maternæ originis erit municeps. vt puta, Iliensibus cōcessum est, vt q̃ matre Iliensi est, sit eorū municeps. Etiā Delphis hoc idē tributū & cōseruatū est. Celsus etiā refert Ponticis ex beneficio Pōpei Magni cōpetere, vt qui Pontica matre natus esset, Ponticus esset.

Municeps]

Sed tñ Asculani) Asculū Picenī colonia est. Ea aut colonia populo Ro. inuisa erat, propterea quod initio belli Italici Q. Seruilius Procōsul cū omnibus Romanis ciuibz qui in eo oppido erāt, occisus est, vt est apud T. Liuiū. lib. lxxij. Me meū nō anteponere) qđ mihi iure liceret anteponere. Vt nō modo homini nemini) Hęc magnanimi viri officia esse Cicero in lib. de Off. i. scribit. Sētire). i. sententiā dicere. Positis). i. collocatis. Honestū ociū). i. immunitatē, quę sexagenariis iure dabat. Nō dū aut senex Cicero erat. Sibi haberent honores) Quid si legeret, sibi haberet alii honores. Rerū gestarū vacatio). i. immunitas ob res gestas vel a rebus gerēdis. vt apud T. Liuiū lib. 24. Nomina oīm ex iuniorū tabulis excerpserūt, qui quadriēnio nō militassent, quibus neq; vacatio iustę militię, neq; morb⁹ causa fuisset. Tñ hoc regnū appellabit) Hoc em̃ a more viuēdi Regū alienissimū est, qui ociū quietēq; labori anteponūt.

Asculum.]

Vacatio rerū gestarū & militiæ.

Vicarius). i. successor, vt vulgo dicūt, locūtenēs. Replicēs). i. reuoluas, & vt vulgo dicūt, duplices. Nā ibi pticula re mutat significationē dictionis cui apponit. Trāstulit aut ex more veterū, qui quū in folijs arborū vel corticib⁹ scribebāt, folia aut cortices ordine dispositos voluebāt aut pliecabāt, quū vero legere volebāt, euoluebāt aut replicabāt. Annaliū memoriā). i. libros Annaliū. Principio Romę nō erāt historiarū scriptores, vt eue ait Cicero lib. de Orat. 2. erat historia nihil aliud, nisi annaliū cōfectio: cū rei memorięq; publicę retinēdę causa ab initio rerū Romanarū vsq; ad P. Mutiū Pont. Max. res omnes singulorū annorū mandabat

Vicarius. Replicare annales. 1

Annales.

literis Pontifex Max. efferebatq; in albū, & proponebat tabulā domi, potestas vt esset populo cognoscendi. Iiq; Annales maximi nominantur. Hanc similitudinē scribendi multi secuti sunt, qui sine vllis ornamētis monimenta suorū tēporū, hominū, locorum, gestarūq; rerū reliquerūt. Annalibus Pontificū Maximorū Cicero libr. de Legibus. i. negat quicq; esse iucūdius. Idē illos nominat primos Romanę historię scriptores Latīnos, Fabium Pictorem, Catonem, Pisonem, Fannii, Venoniū. (Annalium memoriam) Soli enim tum annales erant, quū M. Manlius affectati regni damnatus de saxo Tarpeio in Tyberim pręcipitatus est, vt est apud T. Liuiū lib. vi. (Ex domesticis imaginibus inuenies) Amarulentum scōma est. Idque artificiosum est, vt in aduersarii familiā dicat fuisse, quod sibi ab aduersario obiectum sit.

Res enim gestę credo meę, me nimis extulerunt: ac mihi nescio quos spiritus attulerūt: Quibus de rebus tā claris, tā immortalibus Iudices, hoc possum dicere, me qui e summis eripuerim periculis urbē hęc & vitā omniū ciuiū, satis adeptū fore, si ex hoc tanto in omnes mortales beneficio nullū in me periculū redundabit. Etenim in qua ciuitate res tantas gesserim memini, & in qua vrbe, intelligo. plenum forum est eorum hominū, quos ego a vestris ceruicibus depulsi Iudices, a meis nō remoui: nisi vero paucos fuisse arbitramini, qui conari aut sperare possent se tantū imperiū posse delere. Horū ego faces eripere de manibus, & gladios extorquere potui, sicut feci: voluntates vero consceleratas ac nefarias nec sanare potui nec tollere. Quare non sum nescius quanto periculo viuam in tanta multitudine improborum, cum mihi vni cum omnibus improbis æternū videam bellum esse susceptum. Quod si illis meis pręsidiis forte inuides, & si ea tibi regia videtur, q; omnes boni omniū generū atq; ordinū suā salutem cū mea coniūgūt, consolare te, q; omniū mentes improborū mihi vni maxime sunt infensę & aduersę.

Qui me non solum idcirco oderunt, q̄ eorum conatus impios & furorem consceleratum repressi: sed eo etiam magis, q̄ nihil iam se simile me viuo conari posse arbitrantur. At vero quid ego miror, si quid ab improbis de me improbe dicitur: cum L. Torquatus primum ipse his fundamentis adolescentiæ iactis, ea spe proposita amplissimæ dignitatis, deinde L. Torquati fortissimi Consulis, constantissimi Senatoris, semper optimi ciuis filius, interdum efferratur immoderatione verborum: qui cum suppressa voce de scelere P. Lentuli, de audacia coniuratorum omnium dixisset, tātummodo vt vos, qui ea probatis, exaudire possetis.

Suppressa
voce.

Spiritus) id est superbiam & animi elationem. Tam immortalibus) vt pro P. Sestio, Tu hoc loco laudas Milonem, & iure laudas. quē enim vnquam virum tam immortalī virtute præditum vidimus?

Tā immortalis.

Adeptum fore) Hoc dicendi genus Ciceroni non omnino infrequēs contra Grammaticorum præceptiones est. Nam adeptum esse dicendum præcipiunt.

Fore adeptum.

A vestris ceruicibus) id est ab interitu vestro. Nisi vero paucos) Res enim tanta a paucis confici non potuisset. Suā salutem cum mea coniungunt) id est volunt viuere & mori mecum, nec me mortuo se viuere posse arbitrantur. Furorem conscleratum) Hoc dicit, vt antea, voluntates conscleratas. De hoc nomine alio loco scripsimus.

Cum L. Torquatus) A minore ad maius ostendit nihil mirandum esse, si de se improbi obloquantur, quum etiam L. Torquatus probus adolescens de eo improbe loquatur.

Consulis) Vel Consularis legendum est, vel Consulis intelligendum est, eius qui Consul fuit.

Suppressa
vox.

Suppressa voce) id est submissa. Nam pressa voce & suppressa & presse & leniter loqui dicimus: Submissa aut parua, aut quod vulgus dicit bassa voce, non dicimus: vti contra magna & clara voce dicere aut clare loqui dicimus, non alta voce: de quo dicendi genere alio loco scripsimus. De scelere) id est de coniuratione. Qui ea probatis) quæ de scelere diceret.

De supplicio P. Lentuli, de carcere, magna & queribunda voce dicebat. In quo primum illud erat absurdum, quod cum ea quae leniter dixerat, vobis probare volebat: eos autem qui circum iudicium stabant, audire volebat, non intelligebat ea quae clare diceret, ita illos audituros, quibus se venditabat, ut vos quoque audiretis, qui id non probabatis. Deinde alterum iam oratoris vitium, non videre quid quaeque causa postulet. Nihil est enim tam alienum ab eo, qui alterum coniurationis accuset, quam videri coniuratorum poenam, mortemque lugere. Quod tamen is Tribunus Pl. facit, qui unus videtur ex illis ad lugendos coniuratos relictus. nec mirum est. difficile est enim tacere cum doleas, te, si quid eiusmodi facis, non modo talem adolescentem, sed in ea causa, in qua te vindicem coniurationis velis esse, vehementer miror. sed reprehendo tamen illud maxime, quod isto ingenio & prudentia praeditus, causam Reip. non tenes, qui arbitrare plebi Romanae res eas non probari, quas me Consule omnes boni pro salute communi gesserunt. Ecquem tu horum qui adsunt, quibus te contra ipsorum voluntatem venditabas, aut tam sceleratum statuis fuisse, ut haec omnia perire voluerit: aut tam miserum, ut & se perire cuperet, & nihil haberet quod saluum esse vellet? An vero clarissimum virum generis vestri ac nominis nemo reprehendit, qui filium suum vita priuavit, ut in caeteris firmaret imperium. Tu Remp. reprehendis, quae domesticos hostes, ne ab his ipsa necaretur, necavit. Itaque attende iam Torquere. quate quam ego defugiam auctoritatem Consulatus mei. maxima voce, ut omnes exaudire possint, dico, semper

perq; dicam. Adestote omnes animis, qui adestis cor- Adestote
animis.
poribus, quorum ego frequentia magnopere lætor.
erigite mentes auresq; vestras, & me de inuidiosis re-
bus, vt ille putat, dicentem attendite. Ego Con-
sul, cum exercitus perditorum ciuium clandestino
scelere conflatus crudelissimum & luctuosissimum
exitium patriæ comparasset: cum ad occasum in-
teritumque Reipub. Catilina in castris, in his autem
templis atque tectis dux Lentulus esset constitutus:
meis consiliis, meis laboribus, meis capitis periculis,

De supplicio) quod in carcere, quod Tullianum appellatur, suspensus Legēdi mo-
dus.
sit. Absurdum) id est improbum. Leuiter) Legendum esse leniter
fatis doceri potest etiam illo Ciceronis ex libro de Officiis primo, In vo-
ce duo sequamur, vt clara sit & suauis. Vtrunq; omnino a natura peten-
dum est. verū alterū exercitatio augebit, alterum imitatio presse loque-
tiū & leniter. Audire nolebat) quod sciret eos fauere coniurationi, hec
autē de cōiuratorum scelere & audacia esse. Se veditabat) id est vt vul-
go dicunt, cōplacere volebat. Alterū iam oratoris vitiū) Vt cauendum
oratori est, ne aduersarii causam adiuuet: ita multo magis, ne quid di-
cat, quod causam suā lēdat. Q; igitur cōiuratorū poenā mortēq; lugeat,
cōiurationē probare videtur, quod accusationi cōtrariū est. P. enim Syl-
lā accusat, quod in cōiuratione fuerit. Quod quū is Trib. pl.) Arbitror
esse legendū. Quod is Trib. pl. P. autem Clodiū Trib. pl. designatū signi-
ficare videtur. Clarissimū virum) T. Mālium Torquatum, qui filium
securi percussit, quod iniussu suo cū hoste pugnasset. Quum enim cæsa
ceruice fusus est cruor, tum libero conquestu coortæ voces sunt, vt neq;
lamentis, neq; execrationibus parceretur. vt ait T. Liuius libro octa-
uo: Nec Torquato Romam reuertenti iuuētus obuiam profecta est. Vt
igitur fuerūt qui præclarum hoc patris tui factum reprehenderent, ita
tu reprehendis factum Reip. quæ hostes suos necauit, ne ab iis necare-
tur De inuidiosis rebus) quibus me in inuidiam Torquatus adducere
conatus est, quæ mihi improborum omnium odia conciliarunt. Ad Casus &
occafus.
occafū) Authore Donato i Cōmētariis i librū Æen. primū, Casus parue
rei est, vel psonę inferioris: occasus magnæ rei vel psonę superioris. Nā
solē lunāq; occidere, & viros præclaros occidisse dicim⁹. Virg. Hoc equidē
occafum Troiē tristesq; ruinas Solabar, fatis contraria fata rependen.

sine tumultu, sine delectu, sine armis, sine exercitu, quique hominibus cōprehēsis atq; cōfossis, incēsiōe urbē, internecione ciues, vastitate Italiā, interitu rēpublicam liberaui. Ego vitā omniū ciuiū, statū orbis terre, urbem hāc deniq; sedē omniū nostrū, arcē regū ac nationū exterarū, lumen gētīū, domiciliū imperiī, quinq; hominū amētīū ac perditorū poena redemī. An me existimasti hēc iniuratū in iudicio non esse dicturū, quē iuratus in maxima cōcione dixissem? Atq; etiā illud addā, ne quis forte incipiat improbus subito te amare Torquate, & aliqd sperare de te: atq; vt idē oēs exaudiāt, clarissima voce dicā, Harū omniū rerū, quas ego in Cōsultu pro salute cōmuni suscepī & gessi, L. ille Torquatus cum esset meus cōtubernalis in Cōsultu, cū signifer esset iuuetutis, atq; in Prētura fuisset, auctor, adiutor, particeps extitit: cū princeps, cū auctor, cum signifer esset iuuetutis, parens eius homo amātissimus patrie, maximī animi, summi cōsiliū, singularis constātie, cum esset æger, tamē omnibus rebus illis interfuit. nūq; est a me digressus, studio, cōsilio, auctoritate, vnus adiuuit plurimū, cum infirmitatem corporis animi virtute superaret. Vides ne vt eripiam te ex improborum subita gratia: & reconciliem bonis omnibus: qui te & diligunt & retinent, retinebuntq; semper: nec si a me forte descueris, idcirco te a se, & a republica, a tua dignitate deficere patientur.

Tumultus.

Sine tumultu) Bellū Gallicū aut Italicū appellari tumultū, q; in eo timor multus esset, scribit Cic. in Philip. viii. Quibus in bellis ne faceret dotibus quidē aut sexagenariis vacatio erat. Quū igitur bellum huiusmodi impendebat, tumultum esse decernebat Senatus, vt vacationes

tollerentur. Id significat Cicero in Philippica quinta, quum censet M. Antonium qui Brutum Mutinæ obsidebat, hostem patriæ iudicandum. Quamobrem, inquit, Patres conscripti Legatorum mentionem nullā censeo faciendā. Rem administrandā arbitror, sine vlla mora, & cōfestim gerendā censeo. Tumultum decerni, iustitiū indici, saga sumi dico oportere, delectum haberi, sublati vacationibus in vrbe & in Italia præter Galliam totam. Sine tumultu igitur) id est, tumultu non decreto a Senatu. Sine delectu) id est nullo militum delectu habito, id est, nullis militibus congregatis. Quinque hominibus comprehensis) Plures fuerunt comprehensi: sed de quinque solum in Tulliano carcere sumptū supplicii est, Lentulo, Cethego, Statilio, Gabinio, Cepario.

Confossis) Quāuis confodere proprie sit vulneribus necare, hoc tamē in loco dicit, pro eo quod est laqueo gulā frāgere. Hoc enim genere mortis hos quinque coniuratos interisse Sallustius scribit. Incensione) .i. in incendio. vt inuectiua in Catilinā tertia, Eūdeq; dixisse fatālē hūc esse annū ad interitum huius vrbis atq; imperii, qui esset decimus annus post virginū absolutionē, post Capitoliū autē incensionē, vicesimus. Inter- nicione) Internecione legendū est. Idque nomē a positione verbi factū est, quæ est interneco, vt ab occido occidio dicitur. Arcem regū & nationū) Regū em, populorū, & nationū portus erat & perfugiū Senatus Ro. vt est apud Ciceronē lib. de Offic. 2. Iuratus) .i. testis. In cōiuratos em Ciceronē dixisse testimoniū Torquatus obiecerat. In maxima cō- cione) .i. in cōcione po. Ro. Subito te amare) propterea q; inuehare, q; coniuratorū poenam mortēq; lugere videre. L. ille Torquatus) De hoc Torquato in persona tertia loquitur. Quū esset meus contubernalis in Consulatu) Vt Romana iuuentus institueretur melius, clarissimorum virorum filii adolescentes cum Consulibus in prouinciā proficiscebantur, aut cū iisdem Romæ manebant. Id significat Cicero pro M. Caelio, Cum, inquit, paulum, iam roboris accessisset ætati, in Africam profectus est, Q. Pompeio Proconsuli contubernalis, castissimo viro atque omnis officii diligentissimo. Et pro Cn. Planco, Hic est enim qui adolescentulus cum A. Torquato profectus in Africam, sic ab illo grauissimo & sanctissimo viro dilectus est, vt & contubernii necessitudo & adolescētuli modestissimi pudor postulabat. Signifer esset iuuentus) Signiferi, vt ait Vegetius libro secundo, sunt qui signa portāt, quos draconarios vocant. Vt autem legionis aquila, ita singularum cohortiū signa dracones erant: quæ signa qui ferebant, signiferi appellabantur. Pro principe signiferum Cicero dicit pro domo sua, Quis est Sergius? Armiger Catilinæ, stipator tui corporis, signifer seditionis &c. Iuuentutis) id est militum. In Prætura) id est biennio ante Cicerone Prætorē. Particeps extitit) Princeps potius q̄ particeps legi debet. Ani- mi virtute) id est vt vulgariter dicunt, animositate.

Cōfodere.

Incensio p
incendio.Interne-
cio.Adolescē-
tes cū viris
clarissimisSigniferi.
Dracon-
arii.Aquila
signum.

Sed iam redeo ad causam . atq; hoc vos Iudices testor,
 mihi de memetipso tā multa dicēti necessitas quēdam
 imposita est ab illo. Nā si Torquatus Syllā solū accu-
 sasset, ego quoq; hoc tēpore nihil aliud agerē, nisi eū q
 accusatus esset, defenderē . sed cū ille tota sua illa ora-
 tione in me esset inuectus, & cū initio, vt dixi, defensio-
 nē meā auctoritate spoliare voluisset, etiā si dolor me
 respōdere nō cogeret, tñ ipsa causa hāc a me orationē
 flagitasset, Allobrogibus nominatū Syllā esse dicis.
 Nominatū Al quis negat Syllę indiciū: sed vide quēadmodū noīat?
 lobrogibus. L. Cassiū dixerūt cōmemorasse cū ceteris Antronii se
 cū facere. q̄ro, nū Syllā dixerit Cassius: nunq̄. Sese aiūt
 quēsisse de Cassio, quid Sylla sentiret. Videte dilige-
 tiā Gallorū: qui vitā hominū naturāq; nō nossent, ac
 tñ audissent, eos parī calamitate q fuerāt, esse in eadē
 voluntate ¶ Quid tū? Cassius si respōdisset idē sentire, &
 secū facere Syllā, tñ mihi nō videretur in hūc id crimi-
 nosum esse debere. Qui ita? Quia qui barbaros homi-
 nes ad bellū impelleret, non debebat minuire illorum
 suspiciōē, & purgare eos, de qbus illi aliqd suspicārē-
 tur. Non respōdit tamē vna facere Syllā. etenim esset
 absurdū, cū ceteros sua sponte nominasset, mētionem
 Syllę facere nullā, nisi admonitū & interrogatū . nisi
 forte verisimile est, P. Syllę nomen in memoria Cassio
 nō fuisse. Si nobilitas hominis, si afflicta fortuna, si re-
 liquię pristinę dignitatis nō tā illustres fuissent, tamē
 Antronii cōmemoratio memoriā Syllę retulisset. etiā
 vt arbitror, cū auctoritates principum cōiurationis ad
 incitādos animos Allobrogū colligeret Cassius, & cū
 sciret exteras nationes maxime nobilitate moueri, non

prius Antroniū q̄ Syllā nominasset. Iā vero illud pro-
bari minime potest, Gallos Antronio noīato putasse
propter calamitatis similitudinē sibi aliqd de Sylla
esse q̄rēdū: Cassio, si hic esset in eodē scelere, ne cū ap-
pellasset qdē Antroniū, huius in mētē venire potuisse.
Sed tñ qd respōdit de Sylla Cassius? se nescire certū.
nō purgat, inqt. dixi antea: ne si argueret quidē, tū de-
niq; cū esset interrogatus, id mihi criminofum videret,
sed ego in iudiciis & q̄stionib⁹ nō hoc q̄rēdū arbitror,

Sed iam redeo ad causam) Postq̄ purgavit quē in se Torquatus di-
xerat, ad Syllę defensionē accedit. Dicēti mihi imposita necessitas est)
id est dicere coactus sum. Allobrogibus nominatum) Quū L. Cassius
Longinus Legatos Allobrogū ad cōmunionē coniurationis impellere
conaretur, multos nobiles viros ex cōiuratione nominavit. Antroniū
quū nominasset, Allobroges de P. Sylla quesiuerūt. L. Cassius nescire se
dixit. Nominatū Allobrogibus) a L. Cassio. s. Quis negat Syllę in-
diciū? Ita in aliis codicibus scriptū inuenio. Non desunt tamen qui le-
gāt, quis negat? Secū facere) i. ex coniuratione secū esse. Esse in eadē
volūtate) Ascribēdū esse verbū arbitrabātur, aliudve quod eiusdē signi-
ficationis puto, ad hanc sententiā. Videte diligentia Gallorū, qui Antro-
niū & Syllā, nunq̄ viderāt, de iis tātū audiuerāt: eos autē arbitrabātur
in eadē volūtate esse, propterea quod fuerāt pari calamitate. i. simul de
ambitu damnati. Criminofum) Criminofum nō criminale dici alio
loco scripsimus. Non debebat minuire illorū suspicionē) Sallustius in
bello Catilinario scribit Allobroges per P. Vmbrenū sollicitatos, eosq;
in domū D. Brutī perductos fuisse, q; foro propinqua erat, neq; aliena
consilii propter Sempronianā. Nā tū Brutus Roma aberat. Præterea Ga-
biniū ab Vmbreno accersitum, quo maior authoritas sermoni inesset.
Quo presente Allobrogibus coniurationē aperuisse, socios nominasse,
pterea multos cuiusq; generis innoxios, quo Legatis animus amplior
esset. Etenim esset absurdum) Si ex coniuratis Sylla esset. s. Affli-
cta fortuna). i. cōdēnatio. Non prius Antroniū q̄ Syllam) si Sylla ex
coniuratis fuisset. Sylla enim Antronio nobilior erat. Illud probari
minime potest). i. illud verisimile nō est. Propter calamitatis similitu-
dinē). i. quia simul de ambitu vterq; cōdēnatus fuerat. Nescire certū)
Certe scio certo & certum: itemq; certum habeo, & pro certo, in eadem
re dici scripsimus in librum Ciceronis de Senectute.

Facere cū
aliquo.

Crimino-
sum.

Certū scio.

num purgetur aliquis, & nū arguatur. etenim cū negat se scire Cassius, vtrū subleuat Syllā: an satis probat se nescire: subleuat apud Gallos. quid ita? ne indicent? Quid? si periculum esse putasset, ne illi vnq̄ indicaret, de seipso confessus esset: nesciuit. Credo Iudices celatū esse Cassiū de Sylla vno: nā de cæteris certe sciebat, & ea domi eius pleraq; cōflata esse cōstabat. q̄ negare noluit esse in eo nūero Syllā, quo plus spei Gallicis daret: dicere autē falsum non ausus est, nescire dixit. Atqui hoc perspicuū est: cū is qui de omnibus scierit, de Sylla se scire negarit, eādē vim esse negationis huius, q̄ si extra coniurationē hunc esse se scire dixisset. Nam cuius scientiā de omnibus cōstat fuisse, eius ignoratio de aliquo purgatio debet videri. Sed iā nō quero purget ne Cassius Syllā: illud mihi tm̄ satis est, cōtra Syllā nihil esse in indicio. Exclusus hac criminatione Torquatus rursus in me irruit, me accusat: ait me aliter ac dictū est, in tabulas publicas retulisse. O dii immortales. vobis em̄ tribuā, quę vestra sunt: nec vero possum meo tantū ingenio dare, vt tot res, tantas, tā varias, tā repētinas in illa turbulētissima tempestate Reip. mea sponte dispexerim. Vos profecto animū meū tum conseruādæ patrię cupiditate incendistis: vos me ab omnibus cæteris cogitationibus ad vnā salutem Reipub. contulistis: vos deniq; in tantis tenebris erroris & inscientiæ clarissimum lumen prætulistis menti meæ. Vidi ego hoc Iudices: nisi recentī memoria Senatus, auctoritatem huius iudicii monimentis publicis testatus essem, fore vt aliquando non Torquatus, neq; Torquati quispiam similis (nam id me multū fefellit)

sed ut aliquis patrimonio naufragus, inimicus oculi, bonorum hostis, aliter indicata hæc esse diceret, quo facilius vento aliquo in optimum quæque excitato, posset in malis reipublicæ portum suorum malorum aliquem inuenire. Itaque introductis in Senatū indicibus,

Naufragus
patrimonio

Num purgetur aliquis & nū arguatur? Purgare & arguere contraria sunt.

Quisquis cuiusque dicto vel facto aliquid fecisse vel non fecisse probari potest, is arguitur vel purgatur. Arguere hoc in loco est quod dicunt, onerare & purgare, quod dicunt deonerare. Vtrum subleuat Syllam, an satis probat se nescire?

Arguere.
Purgare.
Subleuare
hominem.

Argumentum a remotione est. Subleuat). i. ut vulgo loquuntur, supportat. Ne indicet) Galli Syllam. Nesciuit) Altera distinctionis pars est. Ante enim quæsiuit, vtrum subleuat Syllam, an satis probat se nescire? Sed non subleuat, igitur, nesciuit. Sed ne hoc quidem. Celatum esse Cassium) ab aliis coniuratis, aut a Catilina. Celare, ut ait Cicero in libro de Officiis. 3. est quum

Celare.

quid tu scias, id ignorare emolumentum tui causa velis eos, quorum interfit id scire. Extra coniurationem) Ut in libro Inuentiarum. 1. Quid enim Catilina est, quod te iam in hac urbe delectare possit, in qua nemo est extra

Extraconiurationem.

istam coniurationem perditorum hominum, qui te non metuat, nemo qui te non oderit. O dii immortales) Quæ vix humano consilio fieri potuissent, ea diis fauentibus atque consulentibus se dicit fecisse, quo factis suis maior auctoritas tribuatur. Dispexerim). i. prouiderim & inuenerim. Cōseruandæ patriæ cupiditate) Cupiditatem in bonam partem accipi attende, quoniam in

Cupiditas
bona.

malam dicit sæpius. Ab omnibus ceteris) Nam pluribus intentus minor est ad singula sensus. Et ut ait Cicero pro L. Cornelio Balbo, Assiduus usus

uni rei deditus & ingenium & artem sepe vincit. Et inscientiæ) Quauis in aliis codicibus inscientiæ legatur, legi tamen ab inscienti inscientiæ posse, pro Balbo scripsimus. Pretulisti menti meæ) Ut in his tenebris mens mea vestro lumine illustraretur. Nam id me multum fefellit) Numquam enim putaram fore, ut viri boni, qualis Torquatus est, diceret aliter indicata hæc esse,

quæ in literas publicas relata essent. Naufragus patrimonio) .i. patrimonio nui decoctor, cui ex toto patrimonio nihilo magis relictum est, quam naufrago ex naufragio. Oculi). i. pacis. Vento aliquo excitato) Ventum in

Naufragus
patrimonio.

aliquem excitare est alicui negotium facessere, periculum creare, aduersam fortunam excitare. Portum). i. requiem & finem. Sententia autem est, Vidi fore, ut

Excitare
ventum.

improbi aliqui hæc indicata aliter esse diceret. quo facilius in malis reipublicæ optimum quæque ex coniuratione esse possent dicere, ut malorum suorum aliquem portum inuenirent. Nam in iis reipublicæ malis præmiū aliquod indicibus constitui posset, aut satis magnum sibi præmiū esse improbi

homines putarent, si bonis ciuibus negotium exhiberent.

constitui Senatores, qui omnia iudicium dicta, interrogata, responsa perscriberent. At quos viros? non solum summa virtute & fide, cuius generis in Senatu facultas maxima, sed etiam quos sciebam memoria, scientia, consuetudine & celeritate scribendi facillime quæ dicerentur, persequi posse, C. Cosconium, qui tunc erat Prætor: M. Messalam, qui tum Præturam petebat: P. Nigidium, Appium Claudium: credo esse neminem, qui his omnibus, aut vere referendis, aut etiã scribendis putet ingenium defuisse. Quid deinde? quid feci? Cum scirem ita iudicium in tabulas publicas relatũ, vt illæ tabulæ priuata tamen custodia more maiorũ contine-
 rentur: non occultaui, non continui domi, sed describi ab omnibus statim librariis, diuidi passim & peruulgari atq; edi populo Romano imperaui: diuisi toti Italiæ, diuisi in omnes prouincias: eius iudicii, e quo salus oblata esset omnibus, experte esse nemine volui. Itaq; dico locum in orbe terrarum esse nullum, quo in loco po. Ro. nomen sit, quin eodem perscriptum hoc iudicium peruenerit. In quo ego tam subito & exiguo & turbido tempore multa diuinitus, ita vt dixi, non mea sponte prouidi. primũ, ne quis posset tantũ aut de reipublice, aut de alicuius periculo meminisse, quantum vellet, deinde, ne cui liceret vnq̃ reprehendere illud iudicium, aut temere creditum criminari. postremo, ne quid iam a me, ne quid ex meis commentariis quereretur: ne aut obliuio mea, aut memoria videretur nimia: ne deniq; aut negligentia turpis, aut diligentia crudelis putaretur. Sed tamẽ abs te Torquate quero, cum indicatus tuus inimicus esset, & esset eius rei fre-

Libtarii.

quens Senatus, & recens memoria testis, tibi meo familiari & contubernali prius etiam edituri fuerint in iudiciū scribæ mei si voluisses, q̄ in codicem retulissent: In **codicē** cū videres, liter fieri, cur tacuisti? passus es? non mecū **referre.** aut cum familiari meo questus es? aut quoniam tam facile inueheris in amicos, iracundius aut vehementius exostulasti? Tu cū tua vox nunq̄ sit audita, cum iudicio lecto, descripto, diuulgato, quieueris, tacueris, repente tantam rem enunciare audeas? & in eum locū te deducas, vt anteq̄ me commutati iudicii coargueris, te summe negligētiæ tuo iudicio cōuictū esse fateare?

Constitui Senatores) Id factum Plutarchus in vita Catonis scribit, quū in Senatu de coniuratorum cōprehensorū poena ageretur. Consul, inquit, Cicero velocissimos scriptores disposuit, atq; docuit, vt per signa **Ciceronis** quædam & paruas breuesq; notas multarum literarum vim habentes **diligentia** dicta colligerent. Nondum enim reperti erāt ii qui notarii appellantur, in **confes-** sed tum demum eius rei vestigiū extitisse ferunt. Idem Catonis sen- **sione cōiu-** tentiam tum excerptam atque seruata putat. Memoria, scientia) **ratorū ex-** Hæc quatuor quæ notariis necessaria sunt, ad faciendam fidem tabularū **scribenda.** ab iis Senatoribus excerptarum dicit. C. Cosconium) qui postea Pro- consul Hispaniā administrauit. M. Messalam) Huius & Appii Claudii sæpe meminit Cicero in Epistolis. Priuata custodia) id est domi meæ. Consules enim aliq; magistratus res in magistratu gestas in commen- tarios per scribas suos curabant referendas, eosq; commentarios apud se retinebant. Describi) id est in exempla multa transcribi, & vt vulgo **Describere** dicūt, duplicari & copiarī. Vt in legē Agrariā Rulli, Aliquando tandem me designato lex in publicū proponitur. Cōcurrūt iussu meo plures vno tēpore librarij, descriptā legē ad me afferūt. Transcribere in eadē re idem **Transcri-** dixit pro A. Cluentio, Digito legata deleuit, & quū id multis locis fecis- **bere.** set, post mortē eius (ne lituris coargui posset) testamētū in alias tabulas transcriptū signis adulterinis obsignauit. Ne quis posset tantū &c.) .i. ne quis plus aut minus de periculo rei publicæ aut alicuius cogitaret, **Temere.** resuisset. Temere) id est sine causa, & vt vulgo dicūt, leuiter, & re nō bene examinata. Aut obliuio) si quid in meis cōmentariis omissem. Aut memoria) si omnia scripsissem. Tuus inimicus) P. Sylla. Sūme negligētiæ) quod de commutato iudicio tacueris.

Litere pos-
teritatis
causa re-
pertæ.

Præuer-
tere.

Aculei
orationis.

Mihi cuiusq̃ salus tantī fuisset, vt meam negligerem :
per me ego veritatem patefactam cōtamīnarem aliquo
mēdacio: quēq̃ deniq; ego iuuarem, a quo & crudeles
insidias in rempublicam factas, & in me potissimum
Consulem putarē. Qz si iam essem oblitus seueritatis
& constantiæ meæ, tam ne amens eram, vt cum literæ
posteritatis causa repertæ sint, quæ subsidio obliuioni
esse possent, ego recentem putarem memoriā cūcti
Senatus, commentario meo posse superari : Fero ego
te Torquate iādudum, fero: & nonnūq̃ animū incitatū
ad vlciſcendam orationem tuā, reuoco ipse & reflecto.
permitto aliquid iracundiæ tuę, do adolescentiæ, cedo
amicitiæ, tribuo parenti. sed nisi tibi aliquem modum
vitæ constitueris, coges oblitum me nostræ amicitiae
habere rationē meæ dignitatis. Nemo vnq̃ me tenuis-
sima suspitione perstrinxit, quem non præuerterim. sed
mihi hoc credas velim : nō his libētissime soleo respō-
dere, quos mihi videor facillime posse superare. Tu
quoniam minime ignoras consuetudinē dicendi meā,
noli hac noua lenitate abuti mea: noli aculeos oratiōis
meæ, qui reconditi sunt, excussos arbitrarī: noli id pu-
tare omnino a me esse omīssum, si quid est tibi remis-
sum atq; concessum. cum illę valent apud me excusa-
tiones iniuriæ tuæ, iratus animus tuus, ætas, amicitia
nostra: tum nondum statuo te viriūm satis habere, vt
ego tecum luctari & congregi debeam. q̃ si esses vsu
atq; ætate robustior, essem idem qui soleo, cum sum la-
cessitus: nunc tecum sic agam, tulisse vt potius iniuriā
q̃ retulisse gratiā videar. Neq; vero quid mihi irascare
intelligere possum, si q̃ eum defendo, quē tu accusas:

cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum quem ego defendo? Inimicum, inquis, accuso meum: & amicum ego defendo meum. Non debes tamen quenquam in coniurationis quaestione defendere. immo nemo magis eum, de quo nihil est suspicatus, quam is, qui de aliis multa cogitauit. Cur dixisti testimonium in alios? quia coactus. cur damnati sunt? quia creditum est. Regnum est, dicere in quem velis, ac defendere quem velis. immo seruitus est, non dicere in quem velis, ac non defendere quem velis. Ac si considerare coeperis, utrum magis mihi hoc necesse fuerit facere, an tibi: intelliges, honestius te inimicitiarum modum statuere potuisse, quam me humanitatis. An vero cum honos agebatur amplissimus familiae vestrae, hoc est Consulatus parentis tui, sapientissimus vir familiarissimis suis successit pater tuus, cum Sylla & defenderet & laudaret? Intelligebat hanc nobis a maioribus esse traditam disciplinam, ut nullius amicitia

*Statuere modum
inimicitiarum,*

Tenuissima suspitione perstrinxit) id est maledicto minimo me laesit. & in tenuissimam suspitionem maledicto vocauit. Praeuerterim) id est respondendo superauerim. Praeuertere enim est transire & superare. Ut apud Virgilium, Volucrumque fuga praeuertitur Hebrum. Nam ut reuere & reuerti, ita praeuere & praeuerti in eadem re dicimus. Excussos arbitrari) Ab hystricibus translatio facta videtur. Hystrici enim, ut ait Plinius libro octauo, longiores aculei, & quum intendit cutem, missiles ora urgentium figit canum, & paulo longius iaculatur. Retulisse gratiam) id est reposuisse iniuriam. Non debes tamen quenquam) Locus hic altercationi similis est, sed utranque personam sustinet Cicero. Quaestione) id est causa. Coactus) periculo Reipublicae. Creditum est) meo testimonio. Ac defendere) Legi oportet ac non defendere. Modum) id est finem. Quum honos agebatur &c.) id est quum P. Sylla de ambitu causam dicebat, ut erepto ei Consulatu pater tuus Consul esset. Familiarissimis suis) qui P. Syllam defendebant. Familiarissimis suis non succensuit) Particulam non expungendam arbitror.

*Hystricis
aculei.*

ad propulsanda pericula impediremur, & erat huic iudicio longe dissimilis illa contentio. tum afflicto P. Sylla Consulatus vobis pariebatur, sicuti partus est: honoris erat certamen: ereptum repetere vos clamitabatis, ut victi in campo, in foro vinceretis. tum qui contra vos pro huius salute pugnabant, amicissimi vestri, quibus non irascebamini, Consulatum vobis eripiebant, honori vestro repugnabant: & tamen id inuiolata vestra amicitia, integro officio, veteri exemplo atque instituto optimi cuiusque faciebant. Ego vero quibus ornamentis aduersor tuis? aut cui dignitati vestrae repugno? Quid est quod iam ab hoc expetas? honor ad patrem, insignia honoris ad te delata sunt. Tu ornatus ærumnis venis ad eum lacerandum, quem interemisti. ego iacentem & spoliatum defendo & protego. atque hic tu & reprehendis me, quia defendam, & irasceris. ego autem non modo tibi non irascor, sed ne reprehendo quidem factum tuum. Te enim existimo tibi statuisse quid faciendum putares, & satis idoneum officii iudicem posuisse. At accusat C. Cornelii filius, idemque valere debet, ac si pater indicaret. O patrem Cornelium sapientem: qui quod premii solet esse in iudicio, reliquerit: quod turpitudinis in confessione, id per accusationem filii susceperit. Sed quid est tandem quod indicat per istum puerum Cornelius? Si est causa mihi ignota, cum Hortensio communicata, respondet Hortensius. Sin ut ais illum comitatum Antronii & Catilinæ, cum in campo Consularibus comitiis, quæ a me habita sunt, cædem facere voluerunt: Antronium tum

in campo vidimus. & quid dixi vidisse nos? ego vidi,
vos enim tum Iudices nihil laborabatis neque suspi-
cabamini. Ego tectus praesidio firmo amicorum,
Catilinae tum & Antronii copias & conatum repressi.
Num quis est igitur qui tum dicat in campum

Ad propulsanda pericula) id est ad reos defendendos. Illa conten-
tio) de Consulatu. Afflicto) id est damnato. Honoris) id est Consu-
latus. Ereptum) id est Consulatum vobis ereptum Syllae largitione.

Victi in campo) Martio scilicet, suffragiorum multitudine. Consu-
latum vobis eripiebant) id est conabantur probare Syllam non admis-
se ambitum, & ita Consulem iure factum esse. Quem interemisti) id

est quem afflixisti, qui te accusante de ambitu damnatus est. At accu-
sat C. Cornelii) Duo Cornelii in coniuratione fuerunt, vnus P. Cornelius

Lentulus Senator, qui tum Praetor erat, de quo sumptum supplicium
est. Alter C. Cornelius eques Romanus, de quo eiusque filio hoc loco Ci-
cero. Quod praemii &c.) In Catilinae coniuratione Senatus iudicibus

praemia decreuit, seruis libertatem & sestertia centum, libero impunita-
tem eius rei, & sestertiorum ducenta millia, vt est apud Sallustium. Vel

haec praemia intelligit, vel honestatem. Honestum enim indicare occulta
consilia, quae contra Rempublicam capiuntur. Per istum puerum) Hinc at-

tendendum est hunc Cornelii filium non fuisse P. Syllae accusatorem.
Nam pueris postulare non licet, vt est in libro Digestorum tertio, de Po-

stulando. Cum Hortensio communicata) id est mihi cum Hortensio
communiter commissa. Illum comitatum) Indicat per puerum Cor-

nelius. Consularibus) id est quibus Consules & Praetores faciendi erant.
Hi enim auspiciis iisdem & comitiis fiebant. Quae a me habita sunt)

Consul enim qui in vrbe erat, comitia consularia habere solebat. Si au-
tem vterque Consul gerendis bellis ita occupati erant, vt neutri eorum

Romae comitorum habendorum causa venire liceret, tum ipsi, alter-
ve eorum Dictatorem comitorum causa dicebat: qui Consulibus & Pre-

toribus declaratis abibat magistratu. vt amplius scripsimus in Catone
Ciceronis. Quum Cicero haberet comitia consularia, L. Catilina in cam-
pum Martium magno improborum hominum comitatu descendit, vt

ipse fieret Consul. Cicero vero lata illa lorica armatus, de qua diximus
in Inuentiis & pro Murena, magna iuuentutis Romanae caterua stipa-

tus Catilinae conatus repressit, fecitque vt Consulatu Catilina deiceret-
tur. Praesidio firmo) Firmum praesidium a Cicerone dici alias admo-

Firmum
praesidium.

Tinformat
Inter falca
rios:

aspirasse Syllam? Atqui si tum se cum Catilina societate sceleris coniunxerat, cur ab eo discedebat? cur cum Antronio non erat? cur in pari causa non paria signa reperiuntur criminis? Sed quoniam Cornelius ipse, etiam nunc de indicando dubitat, ut dicitis, tinformat ad hoc adumbratum indicium filii: quid tandem de illa nocte dicit? cum inter falcarios ad M. Leccam nocte ea quae consecuta est posterum diem Nonarum Nouemb. me Consul Catilinae denunciatione convenit? quae nox omnium temporum coniurationis acerrima fuit atque acerbissima. tum Catilinae dies exeundi, tum ceteris manendi conditio, tum descriptio tota per urbem cedis atque incendiorum constituta est: tunc tuus pater Corneli, id quod tandem aliquando confitetur, illam sibi officiosam provinciam deposcit, ut prima luce Consulem salutatum veniret: intromissus meo more, & iure amicitiae me in meo lecto trucidaret: hoc tempore, cum arderet acerrime coniuratio, cum Catilina egrederetur ad exercitum, Lentulus in urbe relinqueretur, Cassius incendiis, Cethegus cedi praeponeretur, Antronio ut occuparet Hetruriam praescriberetur: cum omnia ordinarentur, instituerentur, pararentur, ubi fuit Sylla Cornelius? non Romae? imo longe absuit. non in his legionibus, quod se Catilina referebat? multo etiam longius. non in agro Camerti? Piceno? Gallico? quas oras maxime quasi morbus quidam illius furoris puaserat? nihil vero minus. Fuit enim, ut iam ante dixi, Neapoli: fuit in ea parte Italiae, quae maxime ea suspitione caruit. Quid ergo indicat, aut quid affert, aut ipse Cornelius, aut vos, qui ab eo haec mandata defertis? gladiatores emptos esse Fausti simulatione, ad cedendum ac tumultum ita prorsus interpositi sunt gladiatores, quos testamento

Aspirasse) id est venisse. Vt actione in Verrem quarta, Quando autem homo tanta luxuria atque desidia, nisi Februario mense aspirabit in Curiam. Verum veniat sane &c. Idē libro Epistolarum septimo, Subinuido tibi, vltro te etiam accersitum ab eo, ad quem cæteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationem aspirare non possunt. Et libro Tusculanarum quinto, Occupaui, inquit, te fortuna, atque cepi, omnesq; aditus tuos interclusi, vt ad me aspirare non posses. Si tum se cum Catilina) Argumentum est a consequentibus.

Aspirare
in curiam.

Informat) id est instruit. Ad hoc) id est ad hanc rem, ad hanc causam. Adumbratum) id est verisimile, coloratum, & vt vulgo dicunt, palliatum. Inter falcarios) id est coniuratos, qui vt falcarii totam ciuitatem messuri erant. Sunt enim falcarii qui falce metunt. Vt in Inuectiua prima in Catilinam, Dico te priori nocte venisse inter falcarios, non agam obscure, in M. Leccæ domum, conuenisse eodem complures eiusdem amentiae scelerisque focios. Ad M. Leccam) id est ad domum M. Leccæ. Quod dicendi genus Terentio familiare est. Catilinæ denunciatione) Catilina, vbi multa agitati sibi nihil procedit, rursus intempesta nocte coniurationis principes conuocat per M. Porcium Leccam. Ibique multa de ignauia eorum questus, docet se Manlium præmisisse ad eam multitudinem, quam ad capienda arma parauerat: item alios in alia loca opportuna, qui initium belli facerent, seseque ad exercitum proficisci cupere, si prius Ciceronem oppressisset, eum suis consiliis multū officere, & cætera quæ Sallustius persequitur. Officiosam) ironia est. Consulem) id est me Ciceronem. Prima luce) Cicero in Inuectiua prima, vbi hæc eadem scribit, paulo ante lucem dicit, Dixisti paululum tibi esse etiam nunc moræ, quod ego viuerem. Reperti sunt duo equites Romani, qui te ista cura liberarent, & sese illa ipsa nocte paulo ante lucem me in meo lectulo interfekturos pollicerentur. In iis legionibus) quas Cn. Manlius ad Fesulas parauerat. Multo etiam longius) Hæ enim legiones in Etruria erant. P. vero Sylla Neapoli. Optimum autem argumentum quo doceat Syllam ex coniuratione non fuisse, si nusquam fuit cum coniuratis, sed ab his abfuit longissime. Quas oras maxime) in Gallia vltiore & citeriore. Item in agro Piceno, Bruto, Apulia motum excitatum fuisse ab iis quos Catilina dimiserat. exque Senatusconsulto Q. Metellum, Celerem in agrum Picenum, Q. Metellum Creticum in Apuliam, quū in Gallia Legatus C. Murena esset, missos Sallust. scribit. Quæ maxime ea suspitione caruit: Capua tamen (quæ huic vicina est) non caruit, itaque Q. Pompeius Rufus a Senatu eo dimissus est. Fausti simulatione) id est est simulando Faustum Syllam Lucii filium scripsisse, vt gladiatores P. Sylla emeret, quos ipse Faustus testamento patris deberet.

Falcarii.

Ferramēta
Gladiatorū

*pecuniæ

patris videmus deberi. At empra est familia, quæ si esset prætermissa, posset alia familia Fausti munus præbere. Utinam quidem hæc ipsa non modo iniquorum inuidiæ, sed & æquorum expectationi satisfacere posset. Properatum vehementer, cum longe tempus muneris abesset. quasi vero tempus dandi muneris non valde appropinquaret. necopinante Fausto, cum is neque sciret, neq; vellet, familia est comparata. At literę sunt Fausti, per quas ille precib⁹ a P. Sylla petit, ut emat gladiatores, & ut hos ipsos emat. neq; solum ad Syllam missæ, sed ad L. Cæsarem, Q. Pompeium, C. Memmium, quorum de sententiâ tota res gesta est. At præfuit familiæ Cornelius. iam si in paranda familia suspitio est nulla, quod profert, nihil ad rem pertinet: sed tamen munere seruili obtulit se ad ferramenta prospicienda, præfuit vero nunq̃: eaq; res per Bellum Fausti libertum omni tempore administrata est. At enim Cincius est ab hoc in vltiorem Hispaniam missus, ut eam prouinciâ perturbaret. Primum Cincius Iudices L. Iulio C. Figulo Consulibus profectus est aliquanto ante furorem Catilinæ, & ante suspicionem huius coniurationis. deinde est profectus non tum primum, sed cum in iisdem locis aliquanto ante eadem de causa aliquot annos fuisset. ac profectus est non modo ob causam, sed etiam necessariam causam, magna ratione † cum Mauritaniæ Rege contracta. tum autem illo profecto, Sylla procurante eius rem, & gerente, plurimis & pulcherrimis P. Cincii prædiis venditis, æs alienum eiusdem dissolutum: ut quæ causa cæteros ad facinus impulit, cupiditas retinenda

possessionis, ea Cincio non fuerit prædiis diminutis. Iam vero illud quod incredibile, quod absurdum, qui Romæ eadem facere, qui hanc urbem inflammare vellet, eum familiarissimum suum dimittere ab se, & mandare in ultimas terras? Vtrum quo facilius Romæ ea, quæ conabatur, efficeret, si in Hispania turbatum esset?

Patris) L. Syllæ. Arrepta est) In aliis codicibus melius scriptum est, At empta est. Familia) gladiatorum. Prætermissa) id est non empta. Munus) gladiatorium. Hæc ipsa) Familia gladiatorum empta. Non modo iniquorum inuidere) Significat hanc gladiatorum familiam eiusmodi fuisse, ut ab ea nihil metuendum fuerit, quum ipsa vix credatur posse æquorum expectationi satisfacere, quum depugnabit in ludis funebribus, quos Faustus in honorem patris faciet. Mos enim erat ut in honorem virorum clarissimorum funebres ludi celebrarentur, iisque gladiatores adhiberentur. Ut Scipionem ad vota diis soluenda munusque gladiatorum, quod mortis causa patris patrui parauerat, anno post eorum mortem sexto redisse Carthaginem T. Liuius libro. xxviii scribit.

Properatum vehementer) Id tanquam ab aduersario obiectum, sibi proponit Cicero refutandum. Estque hic locus altercationi similis. Nec opinante Fausto) Obiectio est aduersarii. At literæ) Respondet Cicero. Familiæ) Gladiatorum. Adferramenta) Gladiatorum. Ferramenta que dicantur, in Inuestiuias scripsimus: quemadmodum pro A. Cluentio, quod sit familia. L. Iulio & C. Figulo Coss.) L. Iulius Cæsar & C. Martius Figulus Consules fuerunt anno proximo post L. Torquatum & L. Cottam. Iisdem Consulibus Ciceronem Consulem designatum fuisse Asconius significat. Aliquanto antefurorem Catilinæ) Lenim Cæsare & C. Figulo Coss. circiter Calendas Iunias cepit coniuratio Catilinæ, ut Sallustius scribit. Magna ratione) In codicibus aliis scriptum est, magna ratione pecuniæ. Cum Mauritanie Rege) Mauritania Africa regio est extrema versus Gaditanum mare. Sylla procurante eius rem) id est quum P. Syllæ eius procurator esset. Ad facinus) id est ad coniurationem. Diminutis) id est a P. Syllæ venditis. Remouet itaque causam Cicero, ut P. Cincium non fuisse ex coniuratione ostendat. Mandare) id est mittere. In ultimas terras) id est in vltiorem Hispaniam.

L. Cæsar &
C. Figulus
Coss.
Catilinæ cō
iuratio.

At hæc ipsa per se sine vlla coniunctiōe agebātur. An in tantis rebus, tam nouis consiliis, tā periculosis, tā turbulentis, hominē amantissimū suū, familiarissimū, coniunctissimū officiis, vsu, consuetudine, dimittendū esse arbitraretur? verisimile non est, vt quē in secundis rebus, quem in ocio secū semper habuisset, hūc in aduersis, & in eo tumultu, quē ipse cōparabat, ab se dimitteret. Ipse autē Cincius (non em̄ mihi deferēda est causa amici veteris atq; hospitis) is homo est? aut ea familia ac disciplina, vt hoc credi possit? eū bellū reipublicæ facere voluisse? vt cuius pater, cū cæteri deficerēt finitimi ac vicini, singulari extiterit in rēpublicā nostram officio & fide: is sibi nefariū bellū contra patriā suscipiendū putaret? Cuius æs alienū videmus Iudices nō libidine, sed negocii gerendi studio esse contractū: qui ita Romæ debuit, vt in prouinciis, & in regnis maxime ei pecunię deberentur: quas cū peteret, nō cōmisit, vt sui procuratores quicq; oneris absente se sustinerēt: venire omnes suas possessiones, & patrimonio se ornatissimo spoliari maluit, q̄ vllam morā cuiq; fieri creditorū suorū. A quo quidē genere Iudices ego nunq̄ timui, cū in illa reipublicæ tēpestare versarer. Illud erat gen⁹ hominū horribile & pertimescēdū, q̄ tāto amore suas possessiones amplexi tenebāt, vt ab his membra diuelli citius ac distrahi posse diceres. Cincius nūq; sibi cognationē cū prēdiis esse existimauit suis. Itaq; se non modo ex suspiciōe tantī sceleris, verū etiā ex omni hominū sermone, non armis, sed patrimonio suo vindicauit. Iam vero, quod subiicit, Pōpeianos esse a Sylla impulsos, vt ad istam coniurationē, ac ad hoc nefarium

facinus accederet: id cuiusmodi sit intelligere nō possum. An tibi Pompeiani coniurasse videntur? quis hoc vnq̄ dixit? aut quæ fuit istius rei vel minima suspicio?

At hæc ipsa) Obiectio est. Hæc ipsa) quæ P. Sylla conabatur. Sine vlla coniunctione) etiam Cincii. Tam amantissimū sui) Nō qui seipsum amabat, sed si eum Catilina amantissimū sui, hoc est ipsius Catiline cēs fuisset, quod nequaquā fecit. Respicit igit̄ reciprocatio ad principale suppositum: sicut in Andria, Rogat hera, si se amas, ad se venias. Non em̄ mihi &c.) Cincium ab huius rei suspicionē liberat, quo facilius eum ab Sylla dimissum non esse ostendat. Deferenda est causa) deferit enim patronus, vt bis ante dictum est, vt prodit parens, deficit socius. Quū ceteri deficerent) in bello Italico. Negocii gerendi) In Hispania enim & cum Rege Mauritaniæ negociatus est, vel negocii gerendi, id est mercaturæ exercendæ. Quicquid oneris sustinerent) a creditoribus. Vllam moram) vltra diem præscriptum. Illud erat genus hominū) Cicero in secunda Inuectiuarum, coniuratorum primū genus eorum esse dicit, qui magno in ære alieno maiores etiam possessiones habent, quarum amore adducti, dissolui nullo modo possunt. Sed hosce homines minime putat pertimescendos, quod aut deduci de sententia possunt, aut si permanebunt, magis ii videntur vota facturi contra rempublicam q̄ arma laturi. De his coniuratis ære alieno oppressis, illud Cicer. est in libro de Officiis secundo, Nunquam, inquit, vehemētius actum est, quam me Consule ne solueretur. Armis & castris tentata res est ab omni genere hominum & ordine. Quibus ita restiti, vt hoc tantum malum de republica tolleretur. Nunquam nec maius æs alienum fuit, nec melius, nec facilius dissolutum est. Fraudandi enim spe sublata, soluendi necessitas consecuta est. Nunquam sibi cognationem cum prædiis esse existimauit) id est prædia sua nunquam ita amauit, quin a se, si quando opus esset, alienaret. Prædiorum nullam gentem esse in eadem fere re Cicero dixit pro L. Cornelio Balbo. Pompeianos) Pompeii oppidum fuit in Apulia, prope Neapolim. Ii a populo Romano de uicti parte agri multati sunt. Eo a Triumuiris, in quibus P. Sylla erat, colonia deducta est. Inter Pompeianos & Colonos exorta seditio est, quod nollent Pompeiani Colonis tantum ius suffragii ferendi ac magistratus gerendi esse, quantum sibi. Hanc seditionem a Sylla excitata dixit Torquatus, vt Pompeianos in sua potestate haberet, iisque ad hanc coniurationem yteretur.

Cognatio
cū prædiis
est.
Gens præ
diorum.
Pōpeii op.

Disiunxit, inquit, eos a colonis, ut hoc dissidio, ac dissensionem facta oppidum in sua potestate posset, & Pompeianos habere. Primum, omnis Pompeianorum colonorumque dissensio delata ad patronos est, cum iam inueterasset, ac multos annos esset exagitata. Deinde ita a patronis res cognita est, ut nulla in re a cæterorum sententiis Sylla dissenserit. Postremo coloni ipsi sic intelligunt, non Pompeianos a Sylla magis quam sese esse defensos. Atque hoc Iudices ex hac frequentia colonorum honestissimorum hominum intelligere potestis, qui ad sunt, laborant: hunc patronum, defensorem, custodem illius colonie, si in omni fortuna atque omni honore incolumem habere non potuerunt, in hoc tamen casu quo afflictus iacet, per vos tutari conseruareque cupiunt. Ad sunt pari studio Pompeiani, qui ab illis etiam in crimine vocantur: qui ita de ambitione, & de suffragiis suis cum colonis dissenserunt, ut idem de communi salute sentirent. Ac ne hæc quidem P. Syllæ mihi videtur silentio prætereunda esse virtus: quod cum ab hoc illa colonia deducta sit, & cum commoda colonorum a fortunis Pompeianorum populi Romani fortuna diuiserit, ita charus utrisque est atque iucundus, ut non alteros demouisse, sed utrosque constituisse videatur. At enim & gladiatores, & omnis ista vis rogationis Cæcilie causa comparabantur: atque hoc loco in L. Cæciliū prudentissimum atque ornatissimum virum vehementer inuectus est: cuius ego de virtute & constantia Iudices tantum dico, talem hunc in ista rogatione, quam promulgauit, non de tollenda, sed de leuanda calamitate fratris sui, fuisse: ut consultum esse voluerit fratri: tamen cum republica

pugnare noluerit : promulgarit impulsus amore fraterno, destiterit fratris auctoritate deductus. Atque in ea re per L. Cæciliū Sylla accusatur, in qua re est vterq; laudandus . Primum Cæcilius, qui id promulgarit, in quo res iudicatas videbatur voluisse rescindere, ut statueretur, Sylla recte reprehendit. Status enim reipublice maxime iudicatis rebus cōtinetur. neq; ego tantū fraterno amorī dandū arbitror, ut quisq; de salute suorum consulat, cōmunē relinquat, nihil de iudicio ferebat: sed poenam ambitus eā ferebat, quæ fuerat nuper

† nouissima
me.

*

Ad patronos) id est ad Triumuiros, qui eā coloniā deduxerūt, ad eosq; qui oppidū expugnauerūt, aut in deditiōe acceperūt, qui more maiorum patroni erāt. Cognita) id est diiudicata. Ceterorū) patronorū. Nā in his Sylla erat. Ex hac frequētia colonorū) Colonos Legatos publice missos ad hoc iudiciū cum P. Syllæ laudatione significat. Si in omni fortuna &c.) Nā de ambitu cōdemnatus est. In hoc tamen casu) quū de coniuratione accusatur. Ab illis) colonis. De ambitione) .i. de magistratuū petitione. Populi Romani fortuna diuiserit) Nam populi Romani fortuna fecit, ut Romani victores essent, ideoq; Pōpeianos agri parte multarēt. Alteros) .i. Pōpeianos. Demouisse) .i. agri parte abire coegisse. At em̄ & gladiatores) L. Cæcilius Trib. pl. legē ferre conatus est, qua poenā ambitus aliis legibus cōstitutā diminueret in gratiā fratris P. Syllæ de ambitu damnati. L. Torquatus dixit Cæciliū eā lege voluisse rescindere iudiciū quo Sylla de ambitu cōdemnatus fuerat. Id Cicero refutat. Rogationis) .i. legis. Cæciliē) quā L. Cæcilius Trib. pl. ferre volebat. Fratris sui) P. Syllæ. Sylla Cæciliū frater fuit, vel quia ex eadē matre nati sunt. Seruius in libro Cōmētariorū in Æn. Virgilii ex Varrone scribit fratres germanos appellari eos, q; sint ex eadē matre, quāuis ex eodē patre nō sint, ut fusius pro A. Cluētio scribimus. Vel quia alter alterius sororē in matrimoniū habuit. Ut Cicero pro domo sua, & de respōsis Aruspiciū, Q. Metellū P. Clodii fratrem appellat, q; sororis eius maritus fuerit. Promulgarit) .i. aliquot dies proposuerit, ne intelligas eum tulisse. Nam promulgare legē & ferre idem non esse ex hoc loco facile cognoscas. Fratris auctoritate) Nam P. Sylla mandauit nolle se illam legē ferri. Deductus) id est dissuasus. Voluisse rescindere) Hic locus emendatus non est, ibiq; pauca deesse videntur.

L. Cæcilius.

Frater germanus.

Frater pro sororis marito.

Perpetuan
dus.

superioribus legibus constituta. Itaque hac rogatione, non iudicium sententiam, sed legis vitium corrigebat. Nemo iudicium reprehendit, cum de poena quaeritur, sed legem. Damnatio enim est iudicium, quæ manebat: poena legis, quæ leuabatur. Noli igitur animos eorum ordinum, qui præsumunt iudiciis summa cum gravitate & dignitate, alienare a causa: nemo labefactare iudiciū est conatus: nihil est eiusmodi promulgatum: semper Cæcilius in calamitate fratris sui iudicium potestatem perpetuandam, legis acerbiteratē mitigandam putavit. Sed quid ego de hoc plura disputem? Dicerem fortasse, & facile, & libenter dicerem, si paulo etiam longius, quàm finis quotidiani officii postulat, pietas & frater nus amor L. Cæciliū protulisset: implorarem sensus vestros: vniuscuiusque indulgentiam testarer in suos: peterem errato veniam L. Cæciliū ex intimis vestris cogitationibus atque ex humanitate communi. Lex dies fuit proposita paucos, ferri cœpta, nunquam posita est in Senatu, Populum Romanum latuit: cum in Capitoliū nos Senatum conuocassemus, nihil est actum prius, & id mandato Syllæ Q. Metellus Prætor se loqui dixit, Syllam illam rogationem de se nolle ferri. Ex illo tempore L. Cæcilius multa de Reipub. egit: Agrarię legi, quæ tota a me repræhensa & abiecta est, intercessorem fore perpeffus est: improbis largitionibus restitit, Senatus auctoritatem nunquam impediuit: ita se gessit in Tribunatu, ut onere deposito domestici officii, nihil postea nisi de Reipub. commodis cogitarit. Atque in ipsa rogatione, ne per vim quid ageretur, quis tamen vestrum Syllam aut Cæciliū verebatur? nonne omnis terror

ille, omnis seditionis timor atque opinio, ex Antronii improbitate pendeat: eius voces, eius minæ ferebantur: eius aspectus concursatio, stipatio, greges hominum perditorum, metum nobis, seditionesque afferebant. Itaque P. Sylla hoc importunissimo tum honoris, tum etiam calamitatis socio atque comite, & secundas fortunas amittere coactus est, & in aduersis sine vllō remedio atque alleuamento permanere.

Alleuamento.

Superioribus legibus) Nō multo ante lex Calpurnia lata fuerat, quæ damnatis de ambitu poenæ pecuniariā addebat. Eorū ordinū).i. Senatus & equitū. Perpetuādā).i. perpetuo seruādā. Perpetuare quāuis raro dicatur, eo tñ verbo Cicero vsus est etiā in libro de Oratore. iij. Clausulas, inquit, atque interpuncta verborū animæ interclusio, atque angustie spiritus attulerūt. Id inuentū est ita suaue, vt si cui est infinitus spiritus datus, tamē eū perpetuare verba nolimus. Si paulo etiā longius &c.).i. si Cæcilius fratris causa aliquatūlū peccasset. Finis quotidiani officii).i. honestas. Protulisset).i. prouexisset. Sensus vestros).i. quid sentiretis, si in loco Cæciliū essetis. Nos Senatū cōuocassemus) Significat Cicero se Consule L. Cæciliū hāc legē ferre voluisse. Senatū em̄ Cicero Cōsul in Capitoliū cōuocauerat, vt ad eū de hac lege referret. Prius) q̄ Senatū cōuocassemus. Dixit) in Senatu. De republica egit) E rep. legēdū arbitror. E rep. dici suauius q̄ ex rep. Cicero author est in libro de Oratore ad Brutū. Id autē significat ad vtilitatē reip. Vt in libro Epistolarum ad Brutū. Cui quū essem assensus, decreui hoc amplius, vt tu, si arbitrarere vtile fore, & e rep. esse, persequerere. Item. Qd̄ scribis postea statuisse te ducere exercitū in Cherōnesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse Imperiū po. Ro. facis ex tua dignitate, & e rep. Et lib. de Oratore. ij. Multas etiā e rep. seditiones sepe esse factas, vt quū reges essent exacti, vt quū Tribunitia potestas esset cōstituta. Agrarię legi) quā P. Seruius Rullus ferre conatus est, quā Cicero Consul dissuasit. Intercessorē fore).i. vt aliquis ex Trib. pleb. intercederet, quo minus ea lex ferretur. Vnius enim Trib. pl. intercessio sufficiebat ad impediendā rem, quā reliqui Tribuni ferre conarētur. Onere deposito domestici officii) relicta cura rei domesticę. Quis tamen vestrum) quis tandē vestrum aptius videtur scribēdum. Ex Antronii improbitate) qui sperabat huius legis beneficio rem de se iudicatā labefactari, aut certe poenam diminui. Honoris) id est Consulatus. Nā cū Antronio Sylla Cōsul designatus est. Alleuamento).i. diminutione, & vt vulgo dicunt, alleuiatione.

Perpetua re.

E repub.

Alleuamento.

Hic tu epistolam meam sepe recitas, quam ego ad Cn. Pompeium de meis rebus gestis & de summa reip. misi: & ex ea crimen aliquod in P. Syllam queris: & si furorẽ incredibile biennio ante conceptum erupisse in meo Consulatu scripsi, me hoc demonstrasse dicis, Syllam in illa fuisse superiore coniuratione. Scilicet is sum, qui existime Cn. Pisonem & Catilinam & Vargunteum & Anthonium nihil scelerate, nihil audacter ipsos per sese sine P. Sylla facere potuisse: de quo etiam si quis dubitasset antea, num id quod tu arguis, cogitasset, interfecto patre tuo Consule descendere Calen. Ian. cum lictoribus: Sustulisti hanc suspicionem, cum dixisti huc, ut Catilinam Consule efficeret, contra patrem tuum operas & manum comparasse. Quod si tibi ego confiteor, tu mihi concedas necesse est, hunc cum Catilinam suffragaretur, nihil de suo Consulatu, quem iudicio amiserat, per vim recuperando cogitavisse. Neque enim istorum facinorum tantorum, tam atrociũ crimen Iudices P. Syllae persona suscipit. iam enim faciam criminibus omnibus fere dissolutis, contra atque in ceteris causis fieri solet, ut nunc denique de vita hominis ac de moribus dicam. Etenim de principio studuit animus occurrere magnitudini criminis, satisfacere expectationi hominum, de me aliquid & de ipso qui accusatus est dicere. nunc iam reuocandi estis eo, quo vos ipsa causa etiam tacente me cogit, animis. Omnibus in rebus Iudices, quae gauiores maioresque sunt, quid quisque voluerit, cogitarit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus eius qui arguitur, est ponderandum. Neque enim potest quisque nostrum subito fingi, neque cuiusque repente vita mutari, aut natura conuerti. Circumspicite

Operæ.

De principio.

Natura non facile conuertitur.

paulisper mentibus vestris, ut alia omittamus, hosce ipsos homines, qui huic affines sceleri fuerunt.

Hic tu epistolā Cicero Catilinē coniuratione oppressa ad Cn. Pompeiū in Asia bellū Mithridaticū gerentē scripsit de vtrāq; cōiuratione Catilinē. L. Torquatus ex his literis collegit P. Syllā fuisse ex coniuratione, idq; Ciceronē significasse arguit, quāvis Syllā in ea epistola Cicero non nominauerit. Id negat Cicero. Biennio ante cōceptū) Amplius biēnio cōcepta fuit hec cōiuratio. Lepido em̄ & Volcatio Coss. circiter Nonas Decēbres cōepit. L. Torquatus & L. Cotta post hos fuerūt Cōsules. post hos L. Iulius & C. Figulus. post quos fuit Cicero cum C. Antonio. His Coss. in mense Octobri patefacta coniuratio est. Eruptisse). i. natū esse, Sed de mala re id verbū dicitur. Demōstrasse). i. significasse. De qua etiā si quis dubitasset) Ostēdit L. Torquatū dixisse quē nō cōueniāt. Nā si P. Sylla cōiurauit L. Torquati patrē Cos. calēdis Ianuariis interficere, ut Cōsulatū iudicio amissum per vim recuperaret, non est verisimile eū postq; dānatus est, operas & manū cōparasse, ut Catilinē cōtra Torquatū suffragaretur. Interfecto patre tuo Consule) In priore em̄ cōiuratiōe L. Torquatū & L. Cottā, quū inirēt Cōsulatū Cal. Ianuariis interficere & Cōsulatū per vim arripere Catilina & Antronius cōiurauerāt. Cū lictoribus). i. occupato & arrepto Cōsulatu. Ut Catilinā Cōsulē efficeret) comitiis habitis post Syllē dānationē. Operas) Ut seruitia & ministeria in numero tātū plurali pro seruis & ministris dici Valla libro .4. scribit, ita apud Ciceronē sepe inuenire licet operas dici p. operariis, quos cōducere solebāt, qui vim aliquā moliebant. Ut in Vatiniū testē, An erit hec optio & potestas tua, ut quū Clodianas operas & facinorosorū hominū manū videris, Milonē dicas gladiatoribus & bestiaris obsedisse rep. Et pro domo sua, Cōsulari homini P. Clodius euerfa rep. ciuitatē adimere potuit, cōcilio aduocato, cōductis operis non solū egētū, sed etiā seruorū. Et p. P. Sestio, Qui adesse nobilissimos adolescētes, honestissimos equites Romanos depcatores salutis meę iusserit, eosq; operarū suarū gladiis & lapidibus obiecerit. Neq; em̄ isto & facinorū) Probat Cicero ex vita anteacta crimē: de quo q̄stio est coargui posse aut refutari. Dissolutis). i. refutatis. De principio. Ut improuiso & de improuiso, ita principio & de principio in eadē significatione dicimus. Sed de principio hoc loco dici adnotādum cēleo magis, ut latine dici intelligas, q̄ ut imiteris. Studuit animus). i. volui. Occurrere magnitudini criminis). i. probare P. Syllā ex cōiuratione nō fuisse, & q̄ ab aduersario dicta sunt refutare. Reuocādi animis estis. Voluerit cogitarit admiserit) Ordo bonus est. Primū em̄ volumus, deinde cogitamus qua ratione asseq; possim, postremo admittimus. Huic affines sceleri) Affinē sceleri & sceleris dici posse alio loco docuimus.

Coniurationis tēpus.

Opere pro operariis.

De principio.

Affinis sceleri.

Catilina cōtra rempublicā cōiurauit: cuius aures vnq̃ hoc respuerūt, contaminatū esse hominē a pueritiā, nō solum intēperantiā & scelere, sed etiā cōsuetudinē & studio in omni flagitio, stupro, cēde versatū? Quis eū contra patriam pignantē perisse miratur, quē semper omnes ad ciuile latrociniū natum putauerunt? Quis Lentulī societates cū indicibus? quis insaniā libidinū? quis peruersam atq; impiā religionē recordatur? quis illum aut nefarie aut stulte cogitasse miretur? quis de C. Cethego atq; eius in Hispaniā profectiōe, ac de vulnere Q. Metelli Pii cogitat, cui nō ad illius pœnam carcer ædificatus esse videatur? Omitto cæteros, ne sit infinitū. tātū a vobis peto, vt taciti de omnibus, quos coniurasse cognitum est, cogitetis. intelligetis vnūquēq; illorum prius a sua vita, q̃ nostra suspitione esse damnatum. Ipsum illū Antronii (quoniā eius nomen finitimum maxime est huius periculo & crimini) nō sua hęc vita cōuincit? semper audax, petulans, libidinofus, quē in stuprorū defensionibus nō solum verbis vtī improbiſſimis solitū esse scimus, verum etiā pugnis & calcibus: quem exturbare homines e possessionibus, cædem facere vicinorum, spoliare fana sociorum, vi conatum & armis disturbare iudicia.

Peccandi cupiditas.

Catilinæ vitia.

Cuius aures vnq̃ respuerūt) id est quis non audiuit & credidit. Conatū esse hominē) In codicibus aliis melius mihi scriptum videtur contaminatū non conatum. Studio) id est peccandi cupiditate. Vt C. Cæsarem Cicero in libro de Officiis. ij. vituperat, quod tanta in eo peccandi libido fuerit, vt hoc ipsum eum delectaret peccare, etiā si causa non esset. In omni flagitio &c.) De Catilina illud dixit Cicero in accusatione Catilinæ & Antonii competitorum, vt ait, Asconius, Stupris se omnibus ac flagitiis contaminauit, cēde nefaria cruentauit, diripuit so-

eios leges quæstiones iudicia violauit. Adolefcens Catilina, vt ait Sallustius, multa nefanda stupra fecerat cum virgine nobili, cum sacerdote Vestæ, aliq; huiusmodi contra ius fasq;. Postremo captus amore Aureliæ Orestillæ, cuius præter formā nihil vnquā bonus laudauit, quod ea nubere illi dubitabat, timens priuignum adultū ætate, pro certo credit necato filio vacuā domum scelestis nuptiis fecisse. Hæc sacerdotē Vestæ, cui Catilinā stuprū attulisse Sallustius dixit, Asconius appellat Fabiā, eamq; Terētiæ Ciceronis vxoris sororē fuisse dicit, quæ tamen absoluta est. Idem Asconius dicit Catilinā ex adulterio filiā genuisse, quā postea vxorē duxit. Authore Plutarcho in vita Ciceronis Catilina filiæ virgini se cōmiscuit, & fratrem necauit. Cuius rei iudiciū metuens egit cū Sylla, vt eū tanq; viuū proscriberet. Authore Asconio in Cōmētariis in orationē Ciceronis in C. Antoniū & L. Catilinā cōpetitores, Catilina, quū esset in Syllanis partibus, multos crudeliter necauit. vt Q. Cæciliū & L. Tātasiū. Idē caput M. Marii Gratidiani abscissum etiā tū plenū aīe & spiritus ad L. Syllam vsq; a Ianiculo ad ædē Apollinis suis ipse manibus detulit. Cogitasse in patriā. De ei⁹ in Hispaniā profectiōe) Arbitror eū in Hispaniā pfectū ad bellū Sertorianū, ibiq; ab eo Q. Metellū Pium vulneratū. Hūc autē Cethegū Plutarchus in Luculli vita scribit obscœna vita libidinū, flagitiorū, vitiorū, scelerū plenū fuisse. Carcer edificat⁹) Quia in carcere, quod Tullianū appellat, Cethegus strāgulatus est. Alia quoq; carceris poena est. Cicero em̄ i quarta Inuectiua dicit vincula eaq; sempiterna ad singularē poenā nefarii sceleris inuēta esse. Huius periculo & crimini) Antroniū enim in vtraq; cōiuratione fuit, quo noīe in iudiciū vocat⁹ erat tū quū hæc causa acta est. Sed eū neq; sodales neq; collegæ defenderūt, vt ante dixit Cicero. Nō sua hæc vita) In codicib⁹ aliis melius scriptū est, nō sua cōsuetudo ac vita. Nā postea subiungit, eū mores ipsius ac vita cōuincerēt. In stuprorū defensionib⁹), i. quū i foro stupra aliena, aut sua defenderet. Eū em̄ Oratorē fuisse significat. Verbis improbiſſimis), i. maxime impudicis. Pugnis ac calcib⁹), i. omī cōtume lię genere. De hoc prouerbio Erasmus scripsit. Exturbare), i. vi eiicere. Vt actiōe i Verrē quarta, Nū etiā patriis Heracliū bonis exturbare oportuit: Et p. A. Cluētio. Lectū illū geniale, quē biēnio ante filiæ suę nubēti strauerat, i eadē domo sibi ornari & sterni, expulsa atq; exturbata filia iubet. Et pro L. Murena exturbare a ciuitate dixit, pro eo quod dicūt facere ciuē multari exilio. Magnū est, inq; te cōparare ea, quib⁹ possis hoīem e ciuitate, præsertim non inopem neq; infirmū exturbare. Spoliare fa na sociorū) Significat Antroniū in Prætura spoliāse templa prouinciæ eius cui præerat, ac repetundarum accusatum. Disturbare iudicia) ne de ambitu condemnaretur: vel disturbare. i. rescindere & labefactare: quum ipse de ambitu damnatus Consules Cal. Ianuariis interficere & Consulatum per vim occupare coniurauit.

Catilinæ
crudelitas.

Carceris
poena.

Pugnis &
calcibus.
Exturbare

Agedum
conferte.

In bonis rebus omnes continere, in malis pugnare
contra bonos non Reipub. cedere, non fortunæ ipsi
succumbere: huius si causa non manifestissimis rebus
teneretur, tamen eum mores ipsius ac vita convince-
rent. Agedum conferte nunc cum illis, vitam P. Syl-
læ vobis Populoq; Rom. notissimam iudices, & eam
ante oculos vestros proponite. Ecquod huius factum
aut commissum, non dicam audacius, sed quod cuiq;
paulo minus consideratum videretur factum, quæro:
verbum ecquod vnq; ex ore huius excidit, vnde quisq;
posset offendi? At vero in illa graui L. Syllæ vi-
ctoria turbulentaque, quis P. Sylla mitior? q; multo-
rum hic vitam est a L. Sylla deprecatus. quàm
multi sunt summi homines & ornatissimi, & nostri
& equestris ordinis, quorum pro salute se hic Syl-
læ obligauit: Quos ego nominarem: neque enim ipsi
nolunt, & huic animo gratissimo adsunt: sed quia ma-
ius est beneficium, q; posse debet ciuis ciui dare, ideo a
vobis peto, vt qd potuit, tēpori tribuatis: qd fecit, ipsi.

Succūbere
fortunæ.

Teneri p-
notū esse.

Cedere) id est obtemperare. Non fortunæ ipsi succumbere). i. de am-
bitu damnatum non quiescere, sed coniurare. Nam fortuna succumbit,
qui victus quiescit, nec cōtra fortunā reluctatur. In libro de Officiis pri-
mo, succūbere fortunæ dixit pro eo quod est a fortuna vinci, & iacere, atq;
abiectū habere animū. Quū persuasum sit, nihil hominē, nisi quod hone-
stum decorūq; sit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportere, nulli
neq; homini neq; perturbationi animi, neq; fortunæ succūbere. Re-
bus) id est probationibus. Teneretur) id est nota esset. Vt pro Milone,
Fingi hæc putatis: quæ patent: quæ nota omnibus: quæ tenentur: Et
pro L. Cornelio Balbo, Sed vos iudices animis & memoria tenetote.
Et pro A. Cluentio, Quum manifesto venenum deprehendisset, quod
vir, matris Oppianicus ei parauisset, & res non coniectura, sed oculis ac
manibus teneretur. Cum illius) Apud Vallā libro secundo, vbi prece-
pit de particula agedum, hoc in loco cum illis scriptum inueni, quæ le-
ctio magis placet, vt cum illis, Catilina, Lentulo, Cethego, Antonio

intelligatur. Nam si cum illius legatur sententia sit, cum vita Antro-
nii vitam P. Syllæ conferte. Non dicam audacius) Ordo est, Quæro ec-
quod factum aut commissum huius videretur cuiquam factum, non di-
cam audacius, sed quod cuiquam paulo minus consideratum videretur.
Ut consideratum sit participium, & factum nomen. Excidit) id est im-
prudenter lapsus est. Vnde quisquā posset offendi) Verbis impudicis &
cotumeliosis boni homines offendi solent. Quis P. Sylla mitior) Hoc
dicit Cicero, ut causæ suæ subseruiat. Aliter enim scribit in lib. de Officiis
secundo, Nec, inquit, unquam bellorum civilium semen & causa deerit, dum homines
perditi hastā illā cruentā meminerint & sperabunt, quam P. Sylla quū
vibrasset Dictatore propinquo suo, idem sexto & xxx. anno post a sce-
latores hastā non recessit. Multorum hic vitam) A. Gellius cap. xvi.
libri sexti scribens de significatione verbi deprecor, hoc in loco legit, quā
multorum. Quæ lectio magis placet, ut continuetur interrogatio. Quā
multorum hic vitā) L. Sylla quum multos ciues Rom. proscriberet & tru-
cidaret, multis per his deprecate P. Sylla, ignouit. Vitā est a L. Sylla de-
precatus) Ut in oratione pro Scauro Asconio auctore Cicero dixit, L.
ipse Metellus auus huius sanctissimos deos illo constituisse in templo
videtur in vestro conspectu Iudices, ut salutem a vobis nepotis sui de-
precaretur. Nostri) id est senatorii. Se hic Syllæ obligauit) Quod sci-
licet si pro quibus se obligasset, inimicorum Syllæ partes tutati non
fuissent, aut quod in posterum Syllæ nunquam aduersaretur. Solebant
enim veteres pro aliis se obligare. Ut Cicero in Philippica quinta fidem
suam pro Octauio Cæsare Senatui populoque Romano obligat, fore ut
nihili ei Repub. charius sit. Huius obligationis poenitere se scripsit ad
Brutum: Maximo, inquit, quum hæc scribebam afficiebar dolore, quod
quum me pro adolescentulo ac pene puero Respub. accepisset vadem,
vix videbar quod promiseram, præstare posse. Est autem grauior & diffi-
ciliior animi & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quam
pecuniæ obligatio. Hæc enim solui potest, & est rei familiaris, iactura tolera-
bilis. Reip. quod sponderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi faci-
le patitur pro quo sponderis: Hæc ascripsi, ut P. Syllæ beneficium ma-
ius intelligas. Neque enim ipsi noluit) Hoc adiunxit Cicero. Nam, ut idē di-
cit per Sex. Roscio homines notos sumere odiosum est, quum illud incertum sit,
velint ne hi sese nominari. Huic) P. Syllæ. Maius est beneficiū) quā mul-
tis P. Sylla præstitit, quorum vitā a L. Sylla deprecatus est, aut quorum pro sa-
lute se obligauit. Quā posse debet ciuis ciui dare) Nimiū enim apud Ty-
ranū L. Syllā Publius valuit, nec illā cum ciuibus suis equabilitatē ha-
buit, quæ in ciuitate esse debet. Quod potuit) id est quā potestatem habuit.
Tempori) id est temporis conditioni, quo ita L. Syllæ crudelitas in ciues
Rom. debaccharetur. Quod fecit) id est quod ciuibus præstitit. Ipsi
id est ipsius naturæ & bonitati.

Deprecat
vitā a Sylla

Obligare
se pro alio.
Cicero se pro
Octauio.

Viuos no-
minare.

Ciuis apud
tyranū po-
testas.

Quid reliquā constantiā vitę cōmemorē? dignitatem,
 liberalitatē, moderationē in priuatis rebus, splendore
 in publicis? quę ita a fortuna deformata sunt, vt tamē
 a natura inchoata cōpareāt. Quę domus? quę celebra-
 tio quotidiana? quę familiaris dignitas? quę studia
 amicorum? quę ex quoq; ordine multitudo? Hęc diu
 multū, & multo labore quęrita, vna eripuit hora. Ac-
 cepit P. Sylla Iudices vehemens vulnus & mortiferū:
 verūtamenē eiusmodi, quod videtur eius vita & natura
 accipere potuisse. Honestatis & dignitatis habuisse
 nimis magnā iudicatus est cupiditatem: quā si nemo
 alius habuit in Consulatu petēdo, cupidior iudicatus
 est hic fuisse, q̄ ceteri. sin etiā in aliis nonnullis fuit iste
 Cōsulatus amor, fortuna in hoc fuit fortasse grauior,
 q̄ in ceteris. Postea vero quis P. Syllam, nisi mœrētē,
 demissū, afflictūq; vidit? quis vnq̄ est suspicatus hūc
 magis odio q̄ pudore, hominū aspectū lucēq; vitare?
 Qui cum multa haberet inuitamēta vrbis & fori pro-
 pter summa studia amicorū, quę tamē ei sola in malis
 restiterūt, absuit ab oculis vestris: & cū lege retineret,
 ipse se exilio pene mulctauit. in hoc vos pudore iudicii,
 & in hac vita, tāto sceleri locū fuisse creditis? Aspicite
 ipsum, cōtuemini os, cōferte crimē cū vita vsq; ad hoc
 tēpus explicata Itū crimen recognoscite. mitto repu-
 blicā, quę fuit sēper Syllę charissima: hos ne amicos,
 tales viros, tam cupidos sui, per quos res eius secunde
 quōdā erāt ornatę, nūc subleuātur aduersę, crudelissi-
 me perire voluit? vt cū Lētulo & Catilina & Cethego
 foedissimā vitā ac miserrimā, turpissima morte propo-
 sita degeret? Nō inquā cadit in hos mores, nō in hunc

Restare.

† cum cri-
mine.

Non cadit
in hos mo-
res.

pudorē, nō in hāc vitā, nō in hūc hominē ista suspitio.

Constantiā).i.honestatē,quā cōstāter retinuit. Moderationē in priuatis reb⁹) Nā vt ait pro L.Murena, Odit populus Ro.priuata luxuriā, publicā magnificētiā diligit: nō amat profusas epulas, sordes & inhumanitātē multo minus. Splēdorē).i.magnificētiā, vt splēdor sordibus cōtrarius sit. A fortuna) Quia Sylla de ambitu dānatus est. Iudiciis autē fortuna pręst. Deformata sup.).i.turpificata sūt, & formā suā pdiderūt. Deformata. A natura inchoata appareāt).i.naturę vestigia qdā remaneāt. Quę celebratio).i.frequētatio erat, prius q̃ Sylla dānare. Familiaris).i.non fastuosa, nō supba. Studia amicorū).i.bona volūtas & obsequiū in amicis. i. q̃ studiosus amicorum fuit. Vna hora) qua dānatus est. Accipit vulnus) quū dānatus est. De hoc dicēdi genere, & de vulnere p̃ dāno alibi scripsimus. Mortiferū) Vulgo mortale appellaret. Sed mortale. i. qd aliquādo moriturū est, mortiferū vero qd mortē affert: vnde etiā mortifera peccata, nō mortalia appellari licet. Vita & natura &c.) Nā accepto eo vulnere naturā retinuit. Quā si nemo aliū) Minuit Syllę ambitio nē, q̃ alii quoq̃ eā Cōsulatus cupiditatē habuerint, sed q̃ dānatus sit, alii incolumes, ea eius aduersa fortuna fuit. Urbis & fori) ne aspectū hominū lucēq̃ vitaret. Propter sūma studia amicorū) q̃ ipsi Syllę studiosi erāt, & veri amici. Nā, vt ait Enn⁹, Amic⁹ cert⁹ in re incerta cernit. Restiterūt).i.supfuerūt & remāserūt. Quū lege retinere) Lex enim Calpurnia, q̃ paulo ante dānatū Syllā lata fuerat, pecunia nō exilio dānatū reū multabat. Nō multo post eū dānatū secuta est lex Tullia, q̃ de ambitu dānatos exilio multaret, vt p̃ L.Murena scripsim⁹. Se exilio pene multauit) Vel quū hominū cōspectū euitauit, vel quū Neapolim pfect⁹ est. Tāto sceleri).i.cōiurationi Explicata) a me. Crimē) cōiurationis. Qd aliis in codicib⁹ scriptū sit cū crimine, nō, tū crimē, id nō placet. Mitto rēp.) Occupatio est. A mor autē reip. P. Syllā a cōiuratione reuocasset. Cupidos).i.studiosos. Vt p̃ Cn. Plāco, Magnę sūt in te opes, late patet gratia, multi amici, multi cupidi tui, multi fautores laudis tuę. Est autē argumētū a repugnātib⁹. Turpissima morte pposita) si deprehēdere. Turpis autē mors dicit ea, quā improbi hoīes dāt legib⁹. Alioqui turpis mors ea est q̃ luit suspēdio. Id informe letū Virgil⁹ appellat libr. xii. de Amata vxore Latini, q̃ ipsa se supēdit. & modū informis leti trabe necit ab alta. Authore Seruio in libris pōtificialib⁹ cautū fuerat, vt q̃ laqueo finiuisset vitā, is insepultus abiiceret. Vnde ait informis leti, quasi mortis infamissimę. Illā esse causam arbitror, q̃ animā spiritū esse crederet, quē cōstrictis laqueo faucib⁹ exhalari nō posse, sed in pectore suffocari putabāt. Hoc etiā mortis gñe. i. suspēdio dephēsi cōiurati in carcere strāgulati sunt. Nō inquā cadit) Hoc in loco inquā vim habet maiorē quā dico. Significat em̃ vt affirmo & p̃ certo dico. In hūc pudorē) quo hominū aspectū lucēq̃ vitauit.

Deformata

Quę

celebratio

Familiaris

Accipere

vulnus.

Mortiferū

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

vulnus.

Noua quædam illa immanitas exorta est, incredibilis fuit ac singularis furor: ex multis ab adolescētia collectis perditorum hominū vitiis repente ista tanta importunitas inauditi sceleris exarsit. Nolite Iudices arbitrari hominū illum impetum, & conatum fuisse. neq; enim vlla gens tam barbara aut tā immanis vnq̃ fuit: in qua non modo tot, sed vnus tam crudelis hostis patriæ sit inuētus. Belluæ quædam illę ex portentis immanes ac ferę, forma hominū indutę extiterunt. Perspiciate etiā atq; etiam Iudices: nihil enim est, quod in hac causa dici possit vehementius. penitus introspicite Catilinæ, Antronii, Cethegi, Lentuli, cæterorūq; mentes: quas vos in his libidines, quæ flagitia, quas turpitudines, quantas audacias, q̃ incredibiles furores, quas notas scelerum, quę indicia parricidiorum, quantos acervos facinorum reperietis? ex magnis & diuturnis, & iā desperatis reipublicę morbis ista repēte vis erupit, vt ea cōfecta & deiecta cōualescere aliquādo & sanari ciuitas possit. Neq; enim est quisq̃, qui arbitretur illis inclusis in republica pestibus diutius hoc imperiū stare potuisse. Itaq; eos non ad perficiendum scelus, sed ad luendas reipublicæ pœnas furie quædam incitauerunt. In hūc igitur gregē vos nūc P. Syllam Iud. ex his qui cum hoc viuūt atq; vixerunt, honestissimorum hominū gregibus reiicietis? ex hoc hominū numero, ex hac familiari dignitate, in impiorum partē atq; in parricidarum tœtum ac numerum trāfferetis? Vbi erit igitur illud fortissimum præsidium pudoris? quo in loco nobis vita anteacta proderit? quod ad tempus existimationis partē fructus reseruabitur? si in extre-

Furia.

Icēdem

mo discrimine ac dimicatione fortunę deseruerit, si nō
aderit, si nihil adiuuabit.

Ex multis ab adolescētia) Hoc adolescētibus pręceptū sit, ne multis se
flagitiis cōtaminēt, nequādo mente diuinitus erepta in magnū aliquod
scelus a furiis incitati incidāt, ac poenas legibus pōluāt. Nolite Iudices
arbitrari &c.) Amplificat cōiurationis atrocitatē, vt faciat credibilius in
ea Syllā nō fuisse. Quēadmodū p Sexto Roscio, vt ne sit credibile ab eo
Roscio patrē occisum, auget parricidii grauitatē. In qua nō modo tot
&c.) Pręter ea p̄mia, quę indicibus pposita fuisse diximus, Senatus mul
titudini cōiuratorū diē statuit ante q̄ sine fraude liceret ab armis discede
re. Ea tēpestare, inqt Sallusti⁹, mihi imperiū populi Ro. multo maxime
miserabile visum est, cui quū ad occasum ab ortu solis omnia domita ar
mis parerēt, domi ociū atq; diuitiē, q̄ prima mortales putāt, affluerent :
fuere tñ ciues, qui se remq; publicā obstinatis animis perditū irent. Nāq;
duobus Senatus decretis ex tāta multitudine, neq; p̄mio inductus cō
iurationē patefecerat, neq; ex castris Catilinę qsq; omniū discesserat. Tā
ta vis morbi, atq; vtī tabes plerosq; ciuiū animos inuaserat. Quibus ver
bis magna cōiuratorū multitudo, eorūq; obstinat⁹ in patriā anim⁹ signi
ficatur. Ex portētis immanes) In prodigiis habent animalia ea, q̄ cete
ris sui generis similia nō sunt. Vt T. Lilius lib. xxvii. inter prodigia enu
merat infantē quēdā ambiguo inter marē & foeminā sexu natū, itemq;
aliū cū elephātī capite natū. Huiusmodi animalia ex portētis immania
sunt. Forma hominū indutę) Admonuimus p Sex. Roscio Ciceronē
dicere solitū perditos & p̄ligatos homines esse belluas quasdā in figura
hominis. Cacodēmones forma hominis indutos vulgo appellāt. Audacia
in numero plurali dixit. Vt Actione in Verrem. v. Vultis aut istos
audacias ac libidines aliqua ex pte refecare? Et lib. Epistolarū ad Atticū
ix. Noli putare tolerabiles horū insanias, nec vnius modi fore. Ea si qd te
horū fugit, legibus iudiciis Senatu sublato, libidines audacias sumpt⁹ ege
states tot egētissimorū hominū, nec priuatas posse res, nec rēp. sustinere.

Desperatis morbis). i. grauissimis. Vt desperatā rēp. idē dicit in Diui
natione. Hoc remediū est ægrotę & p̄pē desperatę reip. Desperatū homi
nē p improbo dici alio loco docebim⁹. Pestibus) in numero plurali di
xit: vt de respōsis Aruspiciū, Cū is furiis & facibus, cū his inquā exitiosis
prodigiis, ac pene hui⁹ impii pestibus, bellum mihi inexprabile dico esse
susceptū. Et p P. Sestio, Luce palā a nefariis pestib⁹ in deorū hominūq;
cōspectu esset occisus. Hāc vocē apud Ciceronē sepe licet inuenire. Fu
rię qdā incitauerūt) Poenas improborū hominū diuinavolūtate expēdi
sepe Cicero significat. Vt p Milone, Vis, inqt, diuina Clodio mētē inie
cit, vt vi irritare ferroq; laceessere fortissimū virū auderet, vincere q; ab
eo. In hūc gregē hoīm quos ad luēdas reip. poenas furie incitauerūt.

Adolescē
tia insti
tuenda.

Audacia.

Desperat⁹
morbus,
resp. ho
mo.

Pestibus.
Improbo
rū poenę.
Furiis ve
xati hoies.

Quæstiones nobis seruorum ac tormenta accusator
 minitatur. in quibus quicquid nil periculi suspicamur, tamen
 illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cu-
 iusque tum animi, tum corporis, regit quæsitior, flectit li-
 bido, corrumpit spes, infirmitas metus, ut in tot rerum
 angustiis nihil veritati loci relinquatur. Vita P. Syllæ
 torqueatur, ex ea quæritur, num quæ occultetur libi-
 do? num quod lateat facinus? num quæ crudelitas? num
 quæ audacia? nihil erroris erit in causa, nec obscurita-
 tis Iudices, si a vobis vitæ perpetuæ vox ea quæ gra-
 uissima debet esse, audietur. Nullum in hac causa te-
 stem timemus, nihil quenquam scire, nihil vidisse, nihil au-
 disse arbitramur. Sed tamen si nihil vos P. Syllæ for-
 tuna mouet Iudices, vestra moueat, vestra enim qui cum
 summa elegantiâ atque integritate vixistis. Hoc maxime
 interest, non ex libidine, aut similitate, aut leuitate te-
 stium causas honestorum hominum ponderari, sed in
 magnis disquisitionibus repentinisque periculis vitam
 vniuscuiusque esse testem. quam vos lud. nolite armis
 suis spoliata atque nudata obicere inuidiæ, dedere
 suspicioni, munite communem arcem bonorum, ob-
 struite perfugia improborum, valeat ad poenam & ad
 salutem plurimum, quam solam videtis ipsam ex vi
 sua naturaque facillime perspicui, subito flecti, fingique non
 posse. Quid vero hæc auctoritas (semper enim de ea
 dicendum est, quicquid a me timide modiceque dicetur) quid
 inquam hæc auctoritas nostra? qui a cæteris coniura-
 tionis causis abstinuimus, P. Syllam defendimus, ni-
 hil hunc tandem iuuabit? graue, si appetimus aliquid:
 si cum cæteri de nobis silent, non etiam nosmetipsi

*modico arte
 modo de 60
 quod modo de
 omni agere*

tacemus, graue, sed si ledimur, si accusamur, si in inui-
diam vocamur, profecto conceditis **Iudices**, vt nobis
libertatem retinere liceat, si minus **liceat** dignitatem.

Questiones nobis &c.) De q̄stionib⁹ p Milone satis multa scripsimus.
Moderať natura cuiusq; &c.) Vlpian⁹ lib. Digest. **xlviij.** de q̄stioib⁹. Que-
stioni, inq̄t, fidē nō semp, nec tñ nunq̄ habēdā cōstitutionib⁹ declaratur. Ete-
m res est fragilis & piculosa, & q̄ veritatē fallat. Nā pleriq; patientia
siue duritia tormētorū, ita tormēta cōtemnūt, vt **exprimi** ab iis veritas
nullo modo possit. Alii tāta impatiētia, vt in quouis poti⁹ mēiri, quam
pati tormēta velint. Itaq; fit, vt vario modo mētiatur, & nō tātū se, ve-
rū etiā alios criminētur. Quintil. lib. v. de tormētis scribēs, Pars, inq̄t, al-
tera q̄stionē, vera fatēdi necessitatē vocat, altera sepe etiā causam fallā di-
cēdi, qđ aliis patiētia facile mēdaciū faciat, aliis infirmitas necessariū. Re-
git quæstor) Quæstor is q̄ præst questionī ex querēdi ratiōe multū va-
let, vt hoc vel illud extorqueat. Libido). i. cupiditas eius q̄ querit. Qui
em cruciat liberatū iri se putat, si respōdeat qđ quæstor cupiat. Spes)
libertatis. Metu) supplicii. Vt p Milone, Age vero, quæ erat, aut qualis
q̄stio: Heus, vbi Ruscio? vbi Calca? Clodi⁹ infidias fecit Miloni? Fecit. Cer-
ta crux. Nullas fecit. Sperata libertas. Ruscio em & Calca accusatoris ser-
ui erāt, q̄ spe & metu i ducti aliud atq; aliud respōdēt. Vita P. Syllæ tor-
queat). i. ex vita Syllæ anteacta veritas exprimat, eaq; vita sit loco testi-
monii. Nū q̄ occultet) Ex pceptis grāmaticorū dicēdū esset. nū qua oc-
cultet libido, nū qua crudelitas, nū qua audacia. Nihil erroris) Quia vi-
ta anteacta proferet quod verū sit. Vitæ ppetuæ). i. totius vitæ āteactæ.
Vestra moueat) Ad Iudices quoq; ptinere hui⁹ causæ iudiciū Cicero ostē-
dit, si testibus credāt Iudices. Armis suis spoliata). i. armis suis spoliare,
nudare & dedere. Arma autē vitæ āteactæ appellat integritatē, qua mu-
niri qsq; debeat aduersus inuidorū vel improborū hoīm fallas accusatio-
nes. Arcē). i. vitā anteactā. Perfugia) Nā testib⁹ pbaturos se sperāt cri-
mina q̄ finxerit. Hęc authoritas, quā Torquat⁹ diminuire conat⁹ est, vt
ante dixit Cicero. A ceteris cōiuratiōis causis abstinuim⁹). i. q̄ ex cōiur-
ratis oib⁹ aliū nullū defēdim⁹. Graue). i. efficax. Appetim⁹ aliqd). i. aliqd
laudis ex nostra authoritate. Libertatē) de nobis dicēdi. Accusati sūt
vno noīe) L. Catilina bis causā dixit. Nā Cicero in L. Pisonē dicit Catili-
nā bis absolutū, sed iniuste. Primū accusat⁹ est a P. Clodio repetundarū, vt
paulo post dicem⁹, deinde a L. Lucullo perito eruditoq; iter sicarios reus
fact⁹ est. vt ait Asconius i cōmētariis in orōnē Ciceronis i Catilinā & An-
toniū cōpetitores. Qz aut inter sicarios fact⁹ sit reus, arbitror intelligē-
dū, quod fuerit in priore cōiuratione. Hūc em aliosq; cōiuratos i iudiciū
vocatos & Cōsulares viros Catilinæ affuisse, cæteris defuisse, ab iisq; Ca-

Questioni
quaten⁹ fi-
des habēda

Catilina
bis accusat⁹

tilinā laudatū significat Cicero. Id obiecit L. Torquat⁹, quo maiore inuidiam Ciceronifaceret, qui ipse quoq; Consularis P. Syllam defendat.

Aduocat⁹
reo.

Tacita gra-
uitas de
vnoquoq;
loquitur.

Accusati sunt vno nomine Cōsulares: vt iā videatur honoris amplissimī nomē plus inuidiæ, q̃ dignitatis afferre. Affuerunt, inquit, Catilinæ, illūq; laudarūt. nulla tū patebat, nulla erat cognita cōiuratio, defendebāt amīcū, aderant supplicī, vitæ eius turpitudinem in summis eius periculis nō insequēbātur. Quin etiam parēs tuus Torquate, Consul reo de pecuniis repetūdis Catilinæ fuit aduocatus, improbo hominī, ac supplicī: fortasse audaci, at aliquādo amico. cui cum adfuit post delatā ad eū primam illam cōiurationē, indicauit se audisse aliquid, non credidisse. At idē nō adfuit alio in iudicio, cū adessent cæteri. si postea cognorat ipse aliqd, quod in Cōsulatu ignorasset, ignoscēdū est iis qui postea nihil audierūt: sin illa res de pecuniis repetūdis, prima valuit, nō inueterata, q̃ recens debuit esse grauior. Sed si tuus parēs etiā in illa suspitione periculī sui, tamen humanitate adductus aduocationē hominis improbissimī sella curulī atq; ornāmētis & suis & Cōsulatus honestauit: quid est quāobrem Cōsulares, qui Catilinæ adfuerunt, reprehendantur? At iidē iis qui ante hunc causam de cōiuratione dixerūt, non adfuerūt: tanto scelere astrictis hominibus statuerūt nihil a se adiūmētī, nihil opis, nihil auxiliī ferri oportere. Atq; vt de eorū cōstantia atq; animo in Rēp. dicā, quorum tacita grauitas & fides de vnoquoque loquitur, neq; cuiusq; ornamenta orationis desiderat: potest quisquā dicere vnq; meliores, fortiores, constantiores Consulares fuisse, q̃ iis temporibus & periculis, quibus pene oppressa est

Respublica? Quis non de communi salute apertissime? quis non fortissime? quis non constantissime sensit? Neque ego præcipue de Consularibus disputo.

Honoris amplissimi) id est Cōsulatus. Defendebant) viri Consulares. Amicū) Catilinā. Vitæ eius turpitudinem) quæ flagitiis stupris cæde contaminata erat. Insequebantur) id est non reprehendebāt, non ode- rant. Quinetiā parens tuus) Si iure Cōsulares reprehendūtur, qui Ca- tilinæ in causa coniurationis affuerūt, L. Torquati patrē iure posse re- prehendi ostendit, qui ipse Catilinæ repetundarū reo quū adesset, dixit se aliquid audisse sed nō credidisse. Quod si reprehendi nō debet, quam- uis audiuerit, multo minus Cōsulares reprehendendi sunt, si nihil audi- uerunt. L. Catilina Prætor Africā prouinciā obtinuit. Eam quū grauius vexasset, Legati Afri in Senatu, iam tū absente illo, questi sunt. Multæ grauesq; sententiæ in Senatu de eo dictæ sunt. Isq; L. Torquato & L. Cotta Coss. a P. Clodio repetundarum accusatus est. Eum a Cicerone defensum Fenestella tradit, cuius sententia Asconio non placet. Hoc quoq; in loco a Torquato Cos. defensum eū fuisse Cicero scribit. Reo Catilina reus repe- undarum de pecuniis repetundis) Vt libro Epistolarum Ciceronis ad Quintū fra- trem tertio, Gabinium de ambitu reū fecit P. Sylla, subscribente priui- gno Memmio Cæcilio Syllæ filio. Et ad Atticum libro tertio, Nūc reus erat apud Crassum Diuitē Vectius de vi. Primā illā coniurationē) Pri- mū de duobus dici attendendū est. Alio in iudicio) id est in causa cōiu- rationis. Ceteri) Consulares, qui affuerant ei in causa de repetūdis. Id aut pponit Cicero tanq̃ dictū a Torquato, vt Cicero ipse Cōsulares pur- get. Si postea cognorat) Sētētia est. Si L. Torquatus postq̃ abiuit Cōsu- latu aliquid cognouit de priore cōiuratione, & ideo Catilinæ adesse no- luit. Ignoscendū est Cōsularib⁹ q̃ ei affuerūt, quia nihil de ea cōiuratione audiuerūt. Sin illa res prima valuit) In codicib⁹ aliis scriptū est, Sin illa res de pecuniis repetūdis prima valuit. Ea aut sentētia est, Si illa prima causa Catilinæ de pecuniis repetūdis quī nō recēs, sed tñ nec inuetera- ta valuit, vt ei Torquat⁹ adesset. causa de cōiuratione magis valere de- buit, vt eā viri Cōsulares susciperēt, quia recēs erat, ideo ipsis minus co- gnita. Periculi sui) Nā Cōsules interficere coniurauerant, vt ante dictū est. Sella curuli) Nā Torquatus insignib⁹ Consulat⁹ ornat⁹ Catilinā de- fendit. Idē Cōsulares) Iis reliquis cōiuratis. Causam de cōiuratione dixerūt) Vt ante, Cōsul reo de pecuniis repetūdis Catilinæ fuit aduocat⁹. Tāto scelere) id est cōiuratione. De eorū) Consulariū, qui Catilinā de- fenderūt. De vnoquoq; eorū. Cuiusq; oratoris. His tēporibus) id est in posteriore coniuratione. Sensit) dicendo sententiā in Senatu.

Nam hæc & hominum ornatissimorum qui Prætores fuerunt, & vniuersi Senatus communis est laus: vt constet post hominum memoriã, nunquam in illo ordine plus virtutis, plus amoris in rempublicam, plus grauitatis fuisse. Sed quia sunt descripti Consulares, de his tantum mihi dicendum putauì, quod satis esset, attestante memoria omnium, neminem esse ex illo honoris gradu, qui non omni studio, virtute, auctoritate, incubuerit ad rempublicam conseruandam. Sed quid? ego qui Catilinam non laudaui, qui reo Catilinæ Consul non adfui, qui testimoniũ de coniuratione dixi in alios, adeo ne vobis alienus a sanitate, adeo oblitus constantiæ meæ: adeo immemor rerum a me gestarum esse videor: vt cum Consul bellum gesserim cum coniuratis, nunc eorum ducem conseruare cupiam, & in animum inducam, cuius nuper ferrum retulerim, flammamq; restinxerim, eiusdem nunc causam vitamq; defendere? Si mediussidius iudices non me ipsa respublica meis laboribus & periculis conseruata ad grauitatem animi & constantiam sua dignitate reuocaret, tamen hoc natura est insitum, **Natura** vt quem timueris, quicũ de vita, fortunisque contederis, **insitũ.** cuius ex insidiis euaseris, hũc semper oderis. Sed cum agatur honos meus amplissimus, gloria rerũ gestarũ singularis, cũ quoties quisq; est in hoc scelere cõuictus, toties renouetur memoriã p me inuētę salutis: ego sim tam demēs? ego cõmittā, vt ea quę pro salute omnium gessi, casu magis & felicitate a me, q̃ virtute & cõsilio gesta esse videantur? Quid ergo? hoc tibi sumis, dicet fortasse q̃spiā, vt quia tu defenderis, innocēs iudicetur?

Qui Prætores fuerunt) Vt L. Valerius Flaccus & C. Pontinius Prætores consilio Ciceronis in ponte Miluio per insidias Allobrogum comitatus deprehenderunt. Post hominum memoriam) Id significat, qd vulgo dicerent a creatione mundi. Post homines natos aut post hominum genus natum sæpe dicit Cicero, de quo dicendi genere alio in loco scripsimus. Sed nec minus sæpe dicit post hominū memoriam. Vt pro C. Rabirio perduellionis reo, Sic em̄ existimare debetis Quirites, post hominum memoriam rem nullam maiore, magis periculosam, magis ab omnibus vobis providendam, neq; a Trib. pl. susceptā, neq; a Cōsule defensam, neq; ad po. Ro. esse delatā. Cum superlatiuo Cicero adiunxit in secunda Inuectiua, Atq; hæc omnia sic agentur Quirites, vt res maxime minimo motu, pericula summa nullo tumultu, bellum intestinum ac domesticum post hominum memoriam crudelissimum & maximū, me vno togato duce & Imperatore sedetur. In tertia, In hoc autem vno post hominum memoriam maximo crudelissimoq; bello, quale bellum nulla vnq; barbaria cum sua gente gessit &c. Sunt descripti Cōsulares) id est oratione Torquati designati, denotati, reprehensi. Vt pro Milone, Scitis Iudices fuisse, qui in hac rogatione suadenda dicerēt, Milonis manu cædem esse factā, consilio vero maioris alicuius: Videlicet me latronē ac sicariū abiecti homines & perditī describebāt. Ex illo honoris gradu) .i. ex Cōsularibus. Qui Catilinam non laudauit) vt illi Cōsulares. Qui reo Catilinæ Cōsul non affuit) vt Torquati pater. Rerum a me gestarū) Hoc dicēdi genere T. Liuius vtiq; sæpius quā Cicero. Meas res gestas solet Cicero dicere. Eorū ducē) P. Syllā, qui eorū dux fuisset, si i cōiuratione fuisset. In animū inducā) Animū inducere etiā dicimus, vt alibi docuimus. Qui cū de vitā fortunisq; cōtēderis) .i. qui te occidere conat⁹ sit. Id significat serpens ille Æsopius, q nullo munere potuit recōciliari agricolę ei, q eū occidere conat⁹ caudā ei tātū absciderat. In hoc scelere) cōiurationis. In scelere cōuictus) Rarū dicēdi gen⁹ est. Sæpius em̄ dicit cōuict⁹ sceleris, vel scelere, vel de scelere. Casu magis & felicitate) Quę fortuna aut felicitate fiunt, ea minore gloria digna sunt, q̄ quę virtute & consilio. Itaq; Timotheus Atheniēsis Cononis filius ferebat grauiter ab obtrektorib⁹ dici, eo in castris dormiēte fortunā circū vrbes tēdere retia, in quæ vrbes ipsæ vltro incurrerēt. Erat em̄ felix admodū in capiendis vrbib⁹. Sed ea felicitate tādē destitut⁹ ex vrbe eiect⁹ est. Fortuna em̄ vnde hæc felicitas est, mutabilis est. Virt⁹ vero immortalis est, quā a natura esse philosophi dixerūt. Si igit P. Sylla ex cōiuratione fuisset, quū eū Cicero defendat, qui ipse cōiurationē oppressit, eā oppressisse magis casu & felicitate videret q̄ virtute & consilio, ppter ea quod nō seruaret constātiā. Hoc tibi sumis) .i. arrogas, & vt vulgo dicūt, hoc de te psumis. Sūere & assūere hac i re sæpe dicūtur. Vt pro, Plāco. Mihi nō sumo tātū lud. neq; arrogo, vt Cn. Plācū suis erga me meritis ipunitatē consecuturū putem.

Post hoim
memoriā.

Describere

Rerū a me
gestarum.

Recōciliari
inimico
difficile.
Conuictus
in scelere.

Timothe⁹
Cononis
filius.

Sumere &
assumere.

Ego vero Iudices non modo mihi nil assumo, in quo quispiam repugnet, sed etiam si quid ab omnibus conceditur, id reddo ac remitto. non in ea republica versor, non his temporibus caput meum obtuli pro patria periculis omnibus, non aut ita sunt extincti quos vici, aut ita grati quos servavi, ut eo mihi plus appetere coner, quam quantum omnes inimici invidique patiantur. Graue esse eum videretur, qui investigaret coniurationem, qui patefecerit, qui oppresserit, cui Senatus singularibus verbis gratias egerit, cui vni togato supplicationem decreuerit, dicere in iudicio, Non defenderem, si coniurasset. Non dico id quod graue est: dico illud quod in his causis coniurationis non auctoritati assumam, sed pudori meo. Ego ille coniurationis investigator atque ultor, certe non defenderem Syllam, si coniurasse arbitrarer. Ego Iudices de tantis omnium periculis cum quaererem omnia, multa audire, non credere omnia, cauere omnia, dico hoc quod initio dixi, Nullius indicio, nullius suspitione, nullis literis de re Publici Syllae res vllam ad me esse delatam. Quamobrem vos dii patrii ac penates, qui huic urbi, atque huic imperio praesidetis: qui hoc imperium, qui hanc libertatem, populumque Romanum, qui haec tecta atque templa me Consule, vestro numine auxilioque servastis, testor, integro me animo ac libero P. Syllae causam defendere, nullum a me scire facinus occultari, nullum scelus susceptum contra salutem omnium defendi ac tegi. nihil de hoc Consul comperi, nihil suspicatus sum, nihil audiui. Itaque idem ego ille, qui vehemens in alios, quin inexorabilis in ceteros esse visus sum, persolui patrie quod debui. reliqua iam a me meae perpetuae consuetudini naturaeque debentur, tam sum misericors Iudices,

Penates

Dij

q̄ vos: tam mitis, q̄ qui lenissimus: in quo vehemens fui vobiscum, nihil feci nisi coactus: reipublicę precipitati subueni: patriā demersā extuli: misericordia ciuiū adducti tūc fuimus tā vehementes, q̄ necesse fuit: salus esset oīm amissa vna nocte, nisi esset seueritas illa suscepta.

Graue).i.efficax. Cui Senatus singularibus verbis gratias egerit. Id fecit Senatus in aede Cōcordię tū habitus, quū Allobroges & Vimbrenus ad Pōtē Miluiū dephēsi Romā ad Ciceronē reducti sunt. Id dicit Cicero in tertia Inuectiua. Mihi, inq̄t, gratię verbis amplissimis agunt, qđ virtute consilio prudētia mea resp. periculis sit maximis liberata. Ab eodē Senatu, ad omnia puluinaria supplicatio Ciceroni decreta est. Quirites hortat Cicero, vt celebrēt illos dies cū cōiugibus ac liberis. vt idē in eadē Inuectiua scribit. Quāobrem vos dij patrij) Cōclusio est, in qua primū iū reiurādo P. Syllā a cōiurationis scelere liberat. Deinde affectū misericordię ludicibus mouet. O Dij patrii ac Penates) Serui⁹ lib. Cōmētariog⁹ in Ān. Virgilij. iij. ex Varronis sententia eosdē esse dicit Penates & magnos Deos. Magnos autē deos esse dicit Iouē Mineruā & Mercuriū. Macrobius in lib. Saturn. iij. ex P. Nigidij, & Cor. Labeonis sentētia Troianog⁹ Penates esse dicit Apollinē & Neptunū, q̄ muros iis fecisse dicant, quos in Italiā Āneas aduexit, Dionysius Halicarnaseus libr. i. scribit Romę fuisse parū quoddam & obscurum tēplū, in quo Deog⁹ Troianog⁹ imagines positę erāt, atq̄ ita inscriptę. D. Penates. Erāt autē adolescentes duo sedētes, pila tenētes, habitu militari. Macrobius in eodē lib. 3. Penates eos esse dicit p̄ quos penitus spiramus, p̄ quos habemus corpus, per quos animi rationē possidem⁹. Esse autē mediā æthera Iouē, lunonē imū æra & terrā, Mineruā sūmū ætheris rationē. Idē eosdē eē putat Penates, Deos Romanos, & Deos patrios. Cicero in Orōne p̄ domo sua deos magnos & Penates eosdē nō esse significat. Nā postq̄ Iouē Capitolinū, Iunonē reginā, & vrbis custodē Mineruā obtestatus est, Vos, inq̄t, patrij Penates familiaresq̄, qui huic vrbī ac reip. p̄sides estis vos obtestor &c.

Penates.
Dij magni

Integro me aio ac libero).i. me nō defendere Syllā, eūq̄ ex cōiuratione fuisse negare causa amoris. Amor em̄ animū integrū atq̄ liberū esse plerūq̄ nō finit. Itaq̄ Cēsar apud Sallustiū, Oēs hoīes, inq̄t, q̄ de reb⁹ dubijs cōsultāt, ab odio, amicitia, ira, atq̄ misericordia vacuos esse decet. Haud facile anim⁹ verū puidet, vbi illa officiūt. Vehemens).i. seuerus. Qua in re hic Cicero dicit sepi⁹. Misericordia ciuiū adducti) Cicero vt in causa Verris se potius Siculos defendere, q̄ Verrē accusare dicit, ita hoc loco se misericordia ciuiū adductum dicit, vt de coniuratis suppliciū sumeret, vt in hoc naturā, in illo morem suum retineret.

Amici iudicium.

Vehemens.

Sed ut ad sceleratorum poenam amore Reip. sum adductus, sic ad salutem innocentium voluntate deducor. Nihil video esse in hoc P. Sylla lud. odio dignū, misericordia digna multa. Neq; enim nunc propulsandæ calamitatis suæ causa supplex ad vos Iudices confugit: sed nequa generi ac nomini suo nota nefarię turpitudinis inuratur. Nam ipse quidem si erit vestro iudicio liberatus, quę habet ornamenta: quę solatia reliquę vitę, quibus letari & perfui possit: domus erit credo exornata, aperientur maiorum imagines, ipse ornamentum ac vestitū recuperabit. omnia Iudices hæc amissa sunt, omnia generis, nominis, honoris insignia atq; ornamenta, vnius iudicii calamitate occiderūt. sed ne extinctor patriæ, ne proditor, ne hostis appelletur, ne hanc labem tantı generis in familiā relinquat, id laborat: id metuit, cui honoris integros fructus non sit traditurus, ne æternam memoriam dedecoris relinquat. Hic vos orat Iudices paruus, ut se aliquando si non integra fortuna, at afflicta patri suo gratulari sinatis. huic misero notiora sunt iudiciorum itinera & fori, quàm disciplinarum. Non iam de vita P. Syllæ Iudices, sed de sepultura contenditur. vita erepta est superiore iudicio. nunc ne corpus eiiciatur, laboramus. Quid enim est huic reliqui, quod eum in vita hac teneat: aut quid est, quāobrem hæc cuiq; vita videatur: Nuper is homo fuit in ciuitate P. Sylla, ut nemo ei se neq; honore, neq; gratia, nec fortunis anteferebat: nunc spoliatus omni dignitate, quę erepta sunt, nō repetit: qđ fortuna in malis reliqui fecit, ut cū pariete cū liberis, cū fratre, cū his necessariis lugere suā calamitatem

tatem liceat, id sibi ne eripiatis Iudices, vos obtestatur.

Misericordia digna multa) Ea quæ fuit postea enumerat. Authore Quintiliano libro sexto, plurimum valet miseratio, quæ Iudicem flesti non tantum cogit, sed motum quoque animi sui lachrymis confiteri. Hæc petetur aut ex iis quæ passus est reus, aut ex iis quæ tum maxime patitur, aut ex iis, quæ damnatum manent: quæ & ipsa duplicantur, quum dicimus, ex qua illi fortuna, & in quam recidendum sit. His modis maiore ex parte misericordiam hic Cicero mouet. Propulsandæ calamitatis suæ) id est vt absoluator. Quæ habet ornamenta) Si nulla ornamenta, nulla reliquæ vitæ solatia habet, quibus letari & perfrui possit, si absoluator, non confugit Sylla ad Iudices, vt propulset calamitatem. Credo) Ironia est. Aperientur maiorum imagines) Morem Romanum fuisse significare videtur, vt quum quis reus damnatus esset, maiorum eius imagines clauderentur, tanq̃ rei calamitate deformatæ essent, sicut ornatum vestitumq̃ reis & damnatis mutare mos erat. Vnius iudicii) quo de ambitu damnatus est. Id laborat) id est, id vehementer curat. Hic vos orat Iudices paruus) Liberos multum valere ad mouendos affectus scribit Quintilian. libris quarto & sexto. Et tatum valent, vt Sergius Galba ad populum Romanum causam dicens quum periclitaretur, paruulos filios suos & Sulpitii Galli sanguine coniunctum filium populo Romano flens commendauerit. Quo concionem ita mitigauit, vt qui omnium cōsensu periturus erat, pene nullū triste suffragiū habuerit. Author est Valerius lib. viii. titulo Infames rei quibus ex causis absoluti aut damnati sunt. Disciplinarū) id est scholarum. Vita erepta est) Vita enim Syllæ tam misera est, vt mors potius q̃ vita videatur. Ne corpus eliciatur) i. ne dānatus Sylla exilio multetur. Vis em̃ exilio multabatur. Aut qd est, quāobrem hæc vita cuiq̃ videatur. Ex instituto rhetorico miseratiōem mouet, primo ex generali cuiuslibet exilii calamitate: q̃tāta est vt vitā adimere videatur: deinde ex peculiari Syllæ depressione, qui ex summa fortuna sic ad infimā decidit, vt luctus spatium & locū imploret, nō gaudij. Nuper is homo) Ex fortuna in qua fuit P. Sylla maiorem fortune acerbitatē quā fert ostendit. Ex hac itidē ostendit fortunā grauiorē, in quā P. Syllæ recidendum sit, si condemnatur. Nuper) id est anteq̃ de ambitu Sylla damnatus esset. Erat autem plus triennium. Gratia) qua valeret apud multos. Multis enim Sylla grātiōsus erat. Quod fortuna in malis &c.) Ordo est, Sylla obtestatur vos Iudices ne eripiatis sibi id, quod reliqui fortuna fecit in malis. Id autem est, vt liceat lugere calamitatem suam &c.. Cum fratre) L. Cæcilio. Te ipsum iam Torquate) Accusatoris odia mitigat, simul iudicum mouet misericordiam ex Syllæ miseria.

Rei dāna:
ti calami-
tas.

Discipline
pro scholis

Vt ego quid de me populus Ro. existimaret, quia se-
iuerus, in improbos fueram, laboravi: & quæ prima in-
nocētis mihi defensio est oblata, suscepī: sic vos seueri-
tatē iudiciorum, quæ per hos mēses in homines auda-
cissimos facta est, lenitate ac misericordiā mitigare.
Hoc cum impetrare a vobis ipsa causa debet, tum est
vestri animi atq; virtutis declarare, non esse eos vos, ad
quos potissimum interposita reiectione deuenire con-
uenerit. in quo ego Iudices vos, quantum meus amor
in vos postulat, tantum hortor, vt cōmuni studio, quo-
niā in Rep. cōiuncti sumus, māsuetudine & misericor-
diā vestra falsā a nobis crudelitatis famā repellamus.

Quæ per hos menses) id est paucis his mensibus. Significat autē hāc
Syllæ causam paucis mensibus post Ciceronis Consulatum actā fuisse.

Lenitate) in P. Syllam. Virtutis) id est magnanimitatis. Nō eos esse
vos) vos non esse tales. Deuenire conuenerit) id est vt vulgo dicūt, ad
quos se dirigere debuerint. Est autē conuenerit impersonale. In Rep.
coniuncti sumus) id est Senatores sumus. Cum equitibus itidem con-
iunctus erat Cicero.

FINIS

Sub prelo Ascēfiano ad Nonas Martias ante Pascha.
M.D.XXXI.